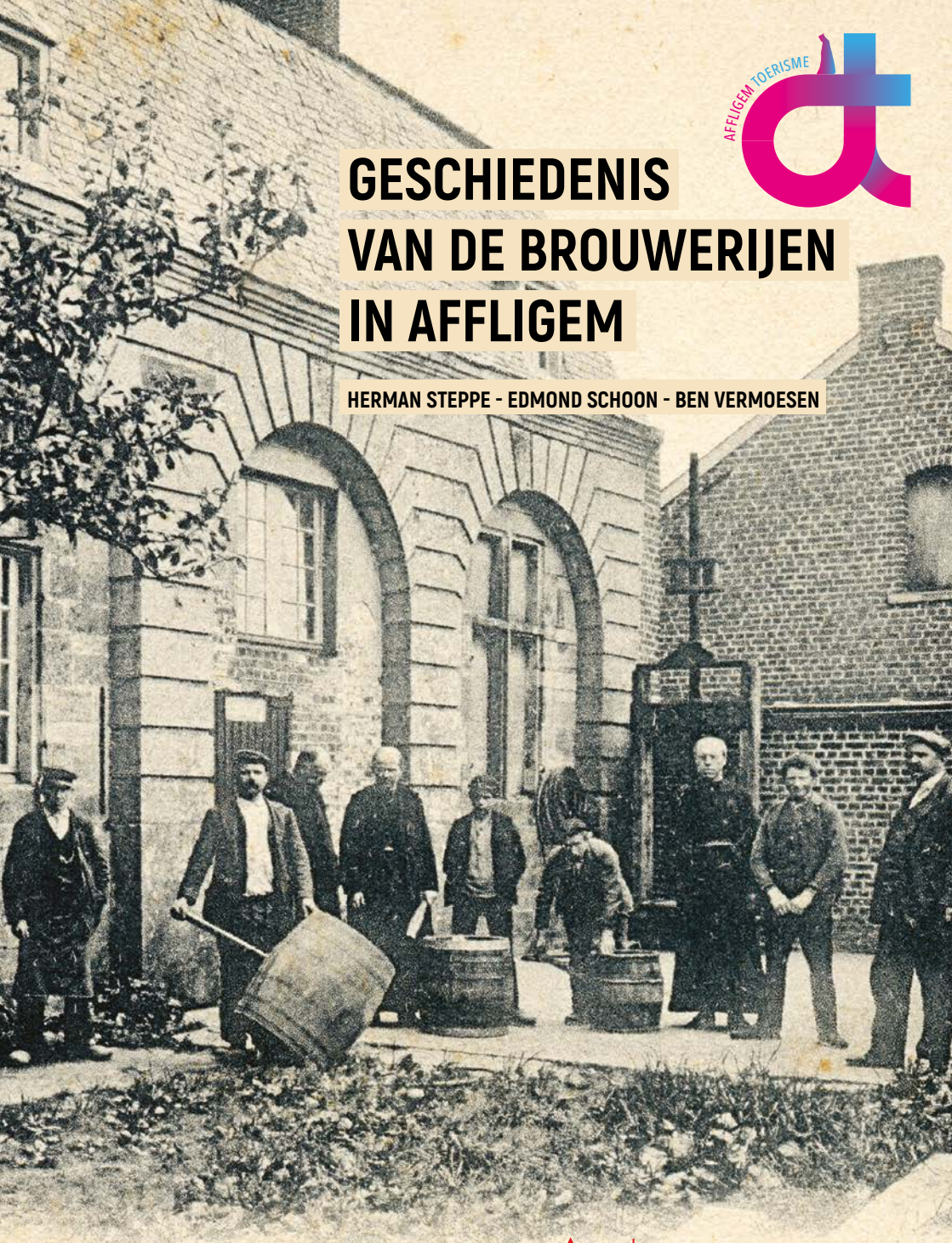

GESCHIEDENIS VAN DE BROUWERIJEN IN AFFLIGEM

HERMAN STEPPE - EDMOND SCHOON - BEN VERMOESEN

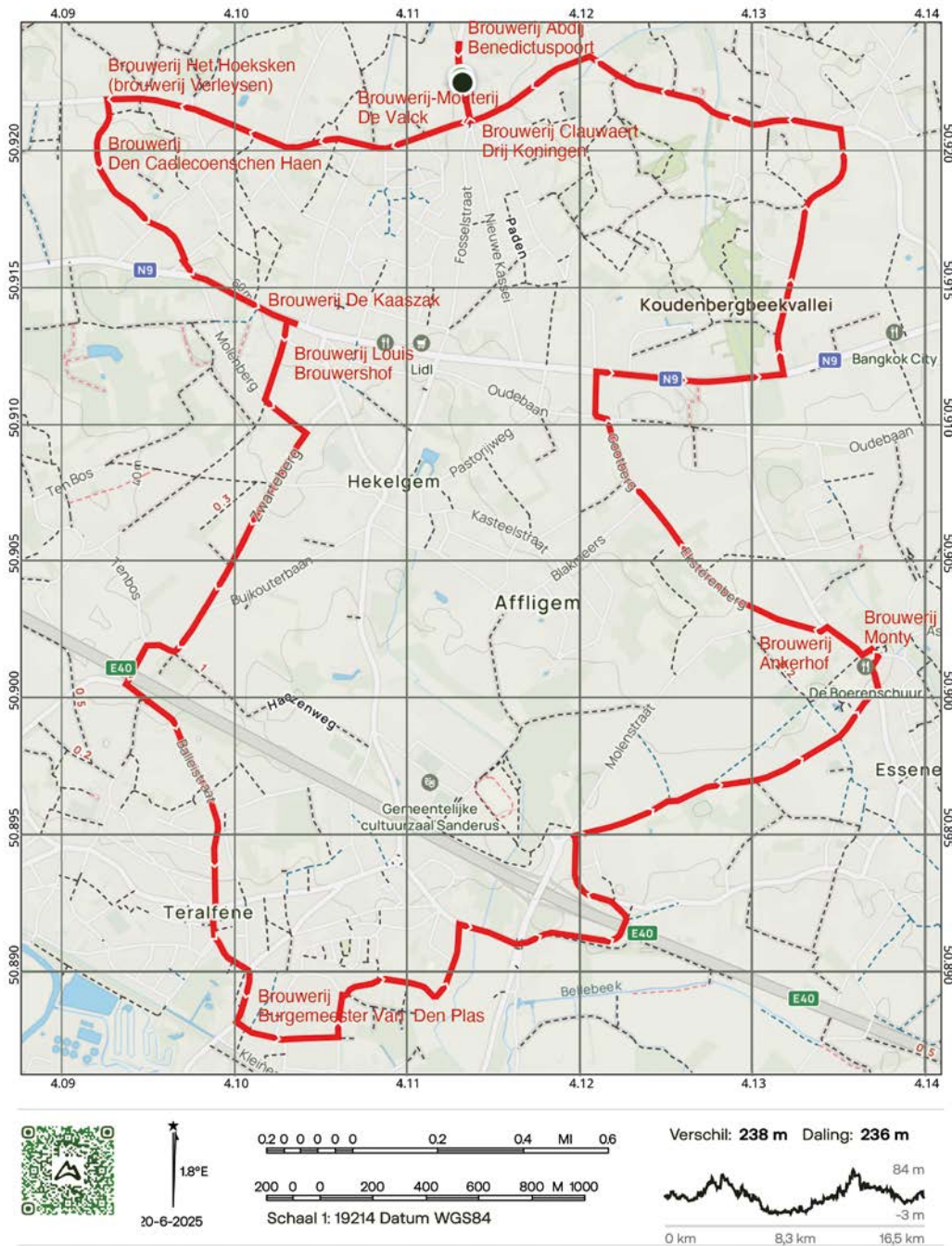

Brouwerij van de abdij Affligem rond 1920
aan het bisschoppenhuis.

AFFLIGEM

FIETSRUTE LANGS DE 10 VOORNAAMSTE BROUWERIJEN

VOORWOORD

BROUWEN: EEN EEUWENOUDE AMBACHT.

Het is algemeen geweten dat onze voorouders graag bier dronken.

Maar zij waren niet de enigen.

Ook in het Midden-Oosten en Noord-Afrika hield men van een pot schuimend bier.

Het brouwen heeft een lange geschiedenis.

We begint dan ook met een korte schets van de evolutie van het brouwen van bier.

Daarna volgt een overzicht van de brouwerijen die er in Affligem waren

voor zover ze nog zijn op te sporen.

EEN OUD EGYPTISCH RECEPT.

'Om bier te maken moet men gerst laten weken gedurende een dag, daarna laten rusten en verder weken. In een laag als zeef doorboord vat gieten, laten drogen tot er vlokken ontstaan en dan blootstellen aan de zon tot het mengsel begint te werken'.

Dit Egyptisch recept uit de Oudheid toont aan dat bier al heel lang werd gebrouwen. Samen met mede en wijn behoort het tot de oudste gegiste dranken. Mede, bereid uit gegiste honing was de drank van de Kelten uit de wouden van Midden- en West-Europa. Wijn werd gedronken in het milde klimaat van de gebieden rond de Middellandse Zee en de Kaukasus waar de druif wilde gedijen. De volkeren uit de vruchtbare valleien van de Eufraat en de Tigris en van de Nijl legden zich toe op de graanteelt en dronken bier. Maar voor de oorsprong van het bier moeten we naar Mesopotamië, het gebied tussen Eufraat en Tigris, waar stenen platen werden gevonden, 6.000 jaar oud, met afbeeldingen van het brouwen.

In het Louvre is er zelfs een document van 7.000 voor Christus dat een offergave van gerstebier aan de godin Nié Harda voorstelt. En het British Museum bewaart een 5.000 jaar oud document dat een bieroffer aan een godin voorstelt. Hamoerabi, koning in Babylonië omstreeks 2.000 voor Christus, liet een hele reglementering opstellen over het brouwen en het schenken van bier. Ook in het oude Peru en in de beginfase van de Chinese beschaving kende men al de techniek van het bierbrouwen.

De Romeinen leerden het bier in Egypte kennen waar het gerstenwijn werd genoemd. Ze dronken liever wijn, dat is algemeen geweten, maar in gure streken verbouwden ze graan en brouwden er een soort bier mee.

Bij de Galliërs was het brouwen een huiselijke aangelegenheid. Ze gebruikten meer tarwe dan gerst en voegden er kummel en soms ook honing aan toe. Het bier bewaarden ze in houten vaten en noemden het cervoise, een benaming die refereert aan de Romeinse godin Ceres, de godin van de veldvruchten. De Germanen brouwden al bier rond 100 voor Christus. Zij gebruikten zowel gerst, tarwe als haver en aromatiseerden met honing, gember, champignons en zelfs allerlei schillen. De Noormannen konden tijdens hun veroveringstochten hun bier niet missen. Daarom namen ze op hun tochten ketels en gerst mee en waren op die manier zeker dat ze in vreemde streken toch hun favoriete drank hadden. Tot de negende eeuw bleef in onze streken de bierbereiding vrijwel ongewijzigd. Gemoute gerst, tarwe en eventueel haver werden geplet, in gedeelten aan water toegevoegd en lichtjes gekookt. De bekomen pap werd verkruimeld en gedurende enkele dagen gegist. Het beslag werd dan gekneet en in manden uitgelekt. Het vocht kwam in aardewerken kruiken en was klaar voor consumptie.

MONNIKEN BROUWEN BIER.

Karel de Grote liet keizerlijke brouwerijen installeren en stelde er de beste brouwers aan het hoofd. Het gevolg was dat bierbrouwen als een echt ambacht werd gezien. Het huisbrouwen geraakte geleidelijk in onbruik. In de meeste dorpen kwamen openbare brouwerijen waar de plaatselijke bevolking op bepaalde tijden voor de eigen behoeften aan bier kon zorgen, mits betaling van belasting aan de heer natuurlijk. Door de stichting van talrijke abdijen vanaf de twaalfde eeuw kwam de techniek van het brouwen in de kloosters. Ze dienden immers in de eigen behoeften te voorzien. De kloosters legden sterk de nadruk op het koken van de gemoute granen. De monniken leefden immers in gemeenschap en maatregelen om de drank hygiënisch te houden waren allerbelangrijkst. Zo ook met het voedsel. Ze ontwikkelden allerlei recepten om het eten te conserveren: kaas, visbereidingen, patés, confituren ...

Het oudste geschreven document over het brouwen van bier in abdijen dateert van 820 na Christus en is van de hand van pater Ekkehard, prior van de gekende abdij van Sankt-Gallen in Zwitserland. De brouwerij, net als de bakkerij, was er ondergebracht in een stenen gebouw wegens het brandgevaar. Dat gebouw stond dicht bij een waterloop. Die inplanting vinden we later in de andere abdijen terug, ook in Affligem. Als het enigszins kon, was er ook een wind- of watermolen in de buurt. Op die manier was er een beperkt transport van water en graan. De cellarius of keldermeester had de leiding. Hij zorgde er ook voor dat, gezien de beperkte houdbaarheid van het bier toen, het overschot aan de armen werd uitgedeeld. Bier drinken zag men in die tijd niet als schadelijk. Het was slechts licht gealcoholiseerd en vrij voedzaam. De meeste mensen moesten wel veel drinken want het eten was erg gezouten. Monniken mochten 's nachts opstaan om in de keuken te gaan drinken, wat overdag niet was toegestaan. De dagelijkse rantsoenen bier bedroegen ongeveer 2 l en 2,6 l voor het lekenpersoneel, wat evenwel als een deel van hun loon gold. In bepaalde kloosters mochten de nonnen tot 5 l per dag drinken en was er tijdens de vasten een brouwsel dat voedzamer was.

OVER GRUTEN EN HOP.

Cervoise was eigenlijk een vrij smaakloos brouwsel. Maar door toevoeging van gruten (of gruiten) kon men de drank pigmenteren. Al in 999 na Christus is er in een oorkonde van keizer Otto III aan de bisschop van Utrecht sprake van gruiten. Gruut of gruit was een mengsel van 5 of 6 gedroogde planten, vooral moerasplanten als gagel (= vlooiënkruid), ledon, duizendblad, salie en wilde rozemarijn. Die werden vermalen met toevoeging van bessen en hars van dennen. Behalve smaakgevend zou gruit ook de gisting bevorderen. De bereiding vereiste een zeker vakmanschap. Iedere gruter had zijn eigen samenstelling van het mengsel. Per hl. brouwsel werd er zo'n 2 kg gruit bijgevoegd. De verkoop ervan was zeer winstgevend en bijgevolg hielden de leenheren de verkoop in eigen handen. Door het gruitrecht bekwamen ze dat niemand bier mocht brouwen zonder gruten te hebben gekocht in een van hun gruthuizen en dat er geen bier mocht ingevoerd zonder gruitrecht te betalen. De heren van Gruuthuse werden door hun handel de machtigste mannen van Brugge. Alleen de abdijen waren vrijgesteld van heffingen. De grote vernieuwing in het brouwproces kwam er door het gebruik van hop. De Wenden, een Germaanse volkstam, brachten de plant die afkomstig is uit Babylonië, naar Duitsland. Van daaruit geraakte de hop over Europa verspreid. In 768 na Christus stelde Pepijn de Korte, de vader van Karel de Grote, hopvelden ter beschikking van de abdij van Saint-Denis te Parijs. De hop werd waarschijnlijk gebruikt als geneeskrachtig kruid. Maar ook de conserverende en smaakbevorderende werking waren toen al gekend. Het gehopte bier kwam in de tweede helft van de dertiende eeuw al voor in de Hanzesteden van Noord-Duitsland. Een halve eeuw later was het gebruik ingeburgerd in Nederland en Brabant. De heren van Gruuthuse die het monopolie op de gruthandel in Vlaanderen bezaten, verboden er alsnog het gebruik van hop met het gevolg dat de Brabantse bieren er bijzonder gegeerd werden. Gehopt bier werd tenslotte in de vijftiende eeuw ook in Vlaanderen toegestaan en dat gebruik geraakte daarna in Engeland ingeburgerd. Toch bleef men nog aroma's en kruiden in het bier mengen. En natuurlijk waren de leenheren er als de kippen bij om cijs te heffen op de gehopte bieren, met uitzondering van de abdijbieren. Voor de brouwerijen lag het grote voordeel van het gebruik van hop in de langere bewaartijd. Nu konden ze hun bier over een grotere afstand vervoeren en het kon over een langere periode gechonken worden. Toenemend verbruik was het gevolg. (foto Michel Verdoodt).

OVERAL BROUWERIJEN.

In de loop van de veertiende eeuw ontstonden overal brouwerijen. De brouwerij De Hoorn, opgericht in Leuven in 1366 op het jachtdomein van de burcht Keizersberg, bestaat nog steeds en heet nu Interbrew. Van de abdij van Sint-Truiden hingen op een bepaald moment wel 30 brouwerijen af. Zelfs het begijnhof van Tongeren had een eigen brouwerij. In meerdere dorpen bestond een «banal» brouwerij. Ban betekent dwangrecht, m.a.w. niemand van het dorp mocht zijn bier laten brouwen dan in de brouwerij van de heer, zo kon die er cijns op innen. Hoewel algemeen verspreid, toch bleef het brouwen nog een mysterieus gebeuren omdat de brouwers het gistingproces niet volledig onder controle hadden. Ze waren er nog van overtuigd dat geheime krachten of kwade geesten zich ermee bemoeiden. Daar moesten ze natuurlijk tegen optreden. Het salomonsteken, de ster met de 6 armen, aanbrengen of rituele spreuken bij elke handeling opzeggen hielpen mislukkingen voorkomen. Een flinke bos brandnetels op de rand van de brouwketel leggen voorkwam onweerschade en boven de gistingkuip een kruis hangen hielp zeker. Het probaatste middel evenwel was de pastoor vragen om het bier te komen zegenen. Die voltrok met genoeg de bezwerende ritus want zijn optreden was niet gratis. Omdat hij tijdens zijn zegeningen met de stola was bekleed, sprak men van stoelrechten. Die vergoeding werd in natura betaald, bijvoorbeeld 4 potten bier van elk brouwsel, of met klinkende munt.

Net zoals de andere ambachtslieden verenigden de brouwers zich in gilden die mettertijd machtige verenigingen werden en hoog in aanzien stonden. Een getuige daarvan is het prachtige Brouwershuis op de Grote Markt in Brussel dat het uitzicht van een stadhuis heeft. Voornamelijk poorters wilden er graag lid van zijn zoals Jacob Van Artevelde in Gent. Het bierversbruik nam toe van 300 l per hoofd in de vijftiende eeuw tot zo'n 400 l in het begin van de zeventiende eeuw. Dat was voor een deel te wijten aan de goede reputatie van het bier. 'Het bier uit Vlaanderen is een goed bier, vooral het dubbel uit Gent en Brugge dat alle anderen bieren versloeg. Het is erg verzadigend en voedzaam. Het is goed voor de bloeddruk en zorgt voor een gezonde kleur. Mensen die dit bier al vanaf hun jeugd dronken, bleven er stralend uitzien'. Geen wonder dat de groten uit die tijd bier met plezier dronken. Keizer Karel was een beproefd bierliefhebber. Zijn tijdgenoot Hendrik VIII uit Engeland schonk zijn hofdames dagelijks elk 24 pinten. Zijn dochter, Elisabeth I, dronk bij het ontbijt al een grote kan leeg. En Frederik de Grote van Pruisen verkondigde fier dat hij met biersoep was grootgebracht. Een andere reden voor het toenemend succes van het bier was dat het nog altijd een noodzakelijke aanvulling van het voedsel betekende. In een Antwerps godshuis voor oude vrouwen kregen de bewoners 4 l bier per dag. Op het einde van de zestiende eeuw kregen de arbeiders bij hun loon nog een bepaalde hoeveelheid bier. In de loop van de zeventiende eeuw betaalde de patroon dit extra ook in geld uit waardoor de benaming drinkgeld ontstond.

Door de oprichting van gilden kwam er een uitgebreide reglementering. De prijs van het bier werd nauwkeurig vastgelegd evenals de inhoud van de tonnen. De brouwers mochten op zondag niet werken. Ook de herbergiers kregen hun voorschriften: geen bier tappen in potten die vooraf in warm water hadden gelegen om meer schuim te bekomen, geen bier schenken tijdens de mis of na sluitingsuur. Dat was na 9 u. van Baafmis tot half maart en na 10 u. voor de zomerperiode. Dat verbod gold echter niet voor reizigers die in de herberg verbleven. De gilden bepaalden verder hoe en hoe lang de brouwers mochten werken. In Brussel luidde de brouwersklok in de toren van de (voormalige) Sint-Gorikskerk voor het begin en het einde van de werktijden. Brouwer werd men via het beproefde gildensysteem: eerst leerjongen voor 1 of 2 jaar, dan een praktische proef afleggen, namelijk het maken van een brouwsel en na het betalen van het toegangsgeld voor de gilde, was men meester-brouwer. In Brussel waren er in 1620 zeker 67 meester-brouwers, 80 in 1658 en 94 in 1678. Eens in de gilde opgenomen kon men rekenen op hulp en bijstand in geval van ziekte of nood. Vanaf de achttiende eeuw echter, toen er een tijd van vrijhandel met het buitenland aanbrak, werkten de vele gildenvoorschriften belemmerend voor de eigen brouwers. Die situatie duurde tot de Franse overheid tijdens de Franse Revolutie het hele oude systeem afschafte en met de opheffing van de abdijen verdwenen ook de abdijbrouwerijen.

Meer bierversbruik betekende ook meer accijnzen. Op het einde van de zestiende eeuw brachten de biertaksen in Antwerpen meer dan 60% van de stadsinkomsten op. Dat gaf de brouwersgilden grote invloed op het stadsbestuur en daarvan profiteerden ze om vooral de vreemde bieren te laten belasten. In de zestiende eeuw kon men in Brussel immers al Duitse en Ierse bieren drinken. Een eeuw later waren er te Antwerpen bieren uit Mechelen, Leuven, Diest, Gouda, Danzig, Brunswijk en Hamburg. Leverde die actie onvoldoende resultaat op dan trachtten ze, in geval van hogere belastingen, hun inkomen veilig te stellen door te besparen op de grondstoffen, vooral op het verbruik van hop. Wat dan de kwaliteit van hun product verminderde en de aantrekkingskracht van vreemde bieren vermeerderde.

Een nieuwe wending in de brouwerijwereld kwam er door een beslissing van keizerin Maria-Theresia. Alle brouwerijen van leenheren, gelegen op vruchtbare grond, moesten worden afgebroken. Er was in die tweede helft van de achttiende eeuw een sterke demografische ontwikkeling en dus nood aan nieuwe landbouwgrond. Maar de voornaamste reden voor die maatregel was ongetwijfeld de vrijstelling van taksen van de heren. Heel wat boeren-brouwers profiteerden daarvan, wat niet altijd de kwaliteit van het bier ten goede kwam. Het thuisbrouwen was heel die tijd blijven bestaan. In 1685 waren er in Brugge nog 425 huisbrouwerijen en 621 in 1718, kloosterbrouwerijen inbegrepen.

MODERNE TECHNIEKEN.

Brouwen is altijd al een ingewikkeld proces geweest met een dertigtal verschillende handelingen.

Oorspronkelijk werkten de brouwers met spontane gisting maar vanaf de vijftiende eeuw voegden ze gist aan de wort toe. Toch konden ze de gisting moeilijk onder controle houden. Dat veranderde toen de Franse geleerde Louis Pasteur in 1871 interesse voor het bier kreeg. Door pasteurisatie, dit is verhitting tot 70 graden, schakelde hij de micro-organismen uit en creëerde hij een zuiver gistingsproces zonder bacteriën. Het resultaat was een bier met een zuivere smaak en een goed bewaarvermogen. Door die technische vooruitgang steeg het aantal brouwerijen in de negentiende eeuw.

In 1869 waren er in ons land 2.535 brouwerijen, in 1907 al 3.387. Maar op dat ogenblik kwamen nieuwe problemen opdagen. Buitenlandse bieren van lage gisting overspoelden de markt en het duurde vrij lang voor de eigen brouwerijen daar passend op reageerden. De brouwerij van Koekelberg was de eerste in ons land die er in slaagde bier van lage gisting te produceren. Het werd een enorm succes. Een ander probleem waarmee ze kampten was de slechte kwaliteit van de inlandse hop door de aanplant van teveel mannelijke planten. Hun stuifmeel bevrucht de vrouwelijke hopbel waardoor de opbrengst stijgt maar de kwaliteit daalt.

De twintigste eeuw ziet enerzijds het aantal brouwerijen voortdurend afnemen maar kent anderzijds een stroom van vernieuwingen. Een eerste verandering was de vorming van brouwerijcentrales. Door samenwerking konden de brouwers van een regio een lage prijs handhaven zonder aan de kwaliteit van het bier te raken. De kleinere brouwers, die niet in de centrales werden opgenomen, waren niet gelukkig met deze evolutie. De volgende stap was de algemene overschakeling naar bieren van lage gisting, de pilsen. Weer konden de meeste kleinere brouwers die stap niet zetten. De derde verandering was dat steeds meer brouwers hun mout bij gespecialiseerde mouters gingen kopen, liever dan in eigen mouterijen te investeren. De kleinere brouwers met veel telers onder hun klanten bleven zelf mouten.

De Eerste Wereldoorlog met de moeilijkheden om aan grondstoffen te geraken en de Duitse inbeslagname van het koper vanaf 1915, betekende het einde van veel, vooral kleinere brouwerijen. Na de oorlog duurde de crisis voort door een daling van het verbruik: er werd meer koffie gedronken, er kwam een nieuwe vorm van ontspanning, namelijk filmbezoek en vooral er daagde een geducht concurrent op, de cola. De Tweede Wereldoorlog bracht dezelfde problemen met bevoorrading en opeisingen van koperen ketels mee. Even kenden de kleinere brouwerijen met hun verplichte cafés in een klein afzetgebied rond de brouwerij een heropleving maar na 1960 ging het met hen definitief bergaf. Door een verminderd cafébezoek (de televisie), de hogere loonkosten en de concurrentie van de warenhuizen, sloten veel brouwerijen hun deuren. Eind 1970 leverden 7 brouwerijen 75 % van de totale productie.

In die brouwerijen bepalen hoger geschoolden hoe er moet gewerkt worden met hopextracten, hopconcentraten of hoppelets (= geperste hopkorrels, vacuüm verpakt) en andere additieven om het bier een constante bitterheid, een goede bewaring en vooral een vaste prijs te geven. Maar hoe bekwaam de nieuwe meester-brouwers ook zijn, het is de smaak van de consument die bepaalt wat er gedronken wordt. Of dat nu gebrouwen is in een nog overlevende lokale brouwerij of in een fusiebrouwerij dat heeft geen belang zolang het maar volgens de beproefde formule is.

Ellen Mertens en Petrus Van der Elst aan de oude koperen brouwketels van het Affligem abdijbier te Opwijk foto uit 2011.

BROUWERIJEN TE ESSENE

Herman Steppe

Prentkaart Ankerhof. Prachtige hoeve in het centrum van Essene met hoofdingang langs de Molenstraat. Rondom de grote binnenkoer stonden de gebouwen, een groot woonhuis, paardenstal, schuur, koeienstal, brouwerij en stokerij. Onder een foto van het gerestaureerde gebouw (2025).

Eerst brouwden de mensen zelf hun bier maar door het grote verbruik ontstonden er brouwerijen. Vroeger had elke grote boerderij zijn eigen brouwerij.

In 1578 was er te Essene één brouwerij met als eigenaar Claes Nagels. In 1686 waren er te Essene vier brouwerijen of kammen (waarschijnlijk de grote boerderijen) en twee herbergen.

In 1810 waren er twee grote brouwerijen: Ankerhof en Bastaerts.

BROUWERIJ ANKERHOF.

Het Ankerhof was niet alleen een grote hoeve maar ook een brouwerij en stokerij.

In 1640 was Michiel Wambacq meier van de schepenbank van Affligem en bewoonde toen het Ankerhof. Het is de eerste vermelding van "Ankerhof". Deze hoeve werd gebouwd op het vroegere hof Ter Borch. Michiel huwde Joanne De Bast in 1647 en uit haar memorieboek 'begonst den achtste mey 1668' lezen we dat het bier tijdens het huwelijk uitgeschonken voortkwam uit hun eigen brouwerij.

Het Ankerhof werd in 1695 platgebrand door Franse troepen en in 1702 heropgebouwd. Het jaartal staat nog steeds gebeiteld naast de voordeur.

Op de "Vandermaelen" kaart uit 1835 bemerkt men een hoplochting achteraan het Ankerhof.

In het Ankerhof werd in 1846 bruin bier, wit bier, mengelbier, klein bier en uitzet (voor herbergiers en particulieren) gebrouwen en in 1848 voor het eerst farobier. Het bier kon men lang bewaren in grote houten tonnen. In 1854 werd een aanvraag gedaan door JB Wambacq om een nieuwe stoomketel te plaatsen voor de stokerij.

Het Ankerhof leverde bieren en likeuren aan een groot aantal herbergen te Essene. Voor de likeuren had men de keuze tussen: jenever, fransen, punch, anijs, bitteren en munt. Jenever werd verkocht in kannen van 6 liter en kostte 6 frank, 1 liter anijs 0,76 frank en 1 liter punch 1,81 frank.

In het kasboek van 1855-1856 staan volgende herbergen genoteerd:

Joannes De Backer, Petrus J. Van Malderen (Bellestraat), Frans Van Mulders, Michiel D'Haeseleer (Kremer, Krekeldriesstraat), Mathieu Neukermans (In de Meiboom, Lombeekstraat), Jan Steppe, Cornelis Miller, weduwe Petrus Moens, Judo Van Humbeeck, Jos Jacobs, G. Schaumans (Centrum, Oud Gemeentehuis), Frans Van Schuerbeeck, Frans Schoonjans (Keizer), J.B. Nevens, Vital Van Vaerenbergh (In de Kroon, Centrum), Leo Van Bellingen, Hauwyk, (In den Anker), kinderen Camermans, Adolf Steppe, weduwe Th. Joseph (Carlokes, Kerkstraat).

'De burgemeester van het Belgische dorp Esschene, die tevens bierbrouwer en landbouwer is, en de werkzaamheden veel door machinerien laat verrichten, ontvangt talrijke brieven waarin men hem dreigt zijn huis in brand te zullen steken, zoo hij met de machines blijft voort werken' (Rotterdamsch Nieuwsblad 29 april 1886). In 1898 werd opnieuw een aanvraag ingediend voor een nieuwe ketel en stoommachine voor de stokerij. De eerste wereldoorlog maakte een einde aan de stokerij. De stoomketels werden in beslag genomen, de verkoop van jenever werd verboden en de belasting verhoogd.

Poortgebouw met schild van het Ankerhof uit de 19 de eeuw met als symbolen: een anker voor het Ankerhof en brouwersmotieven, hop, gerst, tarwe roerstok en brouwkuip.

Het brouwerijgebouw is vier niveaus hoog onder een leien zadeldak. De vierkante bakstenen schouw werd in 1973 tot dakhoogte gesloopt. Op de derde verdieping bevond zich een opslagruimte met op-
haalsysteem. Op de tweede verdieping bevonden zich het verdeelbord van de elektrische installatie
sinds de aansluiting op het elektrisch net sinds 1929, een moutpletter, brouwerijketels, motorhuis, een
brouwketel van 105 hl en een hopzolder.

Op de eerste verdieping bevonden zich ruimten met roerkuip, hopbak, pompen, stookruimte, hopop-
slagruimte, een steun voor de brouwerijketel, een jeneverstokerij, een steenmolen en een watertank
van 2000 liter voor de brouwerij.

Op het gelijkvloers was er ruimte voor de stoomketel en stoommachines, kolenopslagruimte, machi-
nekamer en een jeneverstokerij met drijftanks.

In de kelderverdieping had men een opslagruimte voor het bier.

Dank zij de brouwerij en stokerij heeft de familie Wambacq een belangrijke rol gespeeld in het dorps-
leven en dorpspolitiek van Essene.

Jan Baptist Wambacq was burgemeester van Essene tot 1848. Deodaat Wambacq was provincieraads-
lid en burgemeester tot zijn overlijden in 1889. Jules Wambacq was burgemeester van 1908 tot zijn
overlijden in 1933.

Gerestaureerde Ankerhof foto 2025.

Ophaalsysteem aan de straatkant.

Bierbrouwerij en stokerij 'De Hoop' van D. Wambacq en broeders en bierbrouwerij De Hoop van weduwe Deodaat Wambacq en zonen. Waarschijnlijk is het anker een symbool van hoop!

De jenever werd niet alleen aan herbergiers en particulieren geleverd maar ook aan groothandelaars zoals Filleul te Gent, De Coninck te Erembodegem, Van Santen te Denderleeuw en Cuvelier te Brussel.

Het Ankerhof leverde bier en likeuren aan de herbergen en aan particulieren. Met paard en kar werden de vaten bier rondgebracht. Regelmatig reden de Essenaren met hun kruiwagen om een vaatje bier. Paul en Jules Wambacq namen de brouwerij over.

Op de foto uit 1911 merken we links Mark Nuytten, op de paardenbok de vader van Albert De Koninck en uiterst rechts Alfons Schoonjans.

Uitreiking medailles '25 jaar dienst in de brouwerij Ankerhof. Zittend links Paul Wambacq en rechts burgemeester Jules Wambacq. Rechtstaand van links naar rechts : onbekend, onbekend, Alfons Schoonjans (keizer), Petrus Van Belle (soeijte), onbekend en Gustaaf Neuckermans (kuiper).

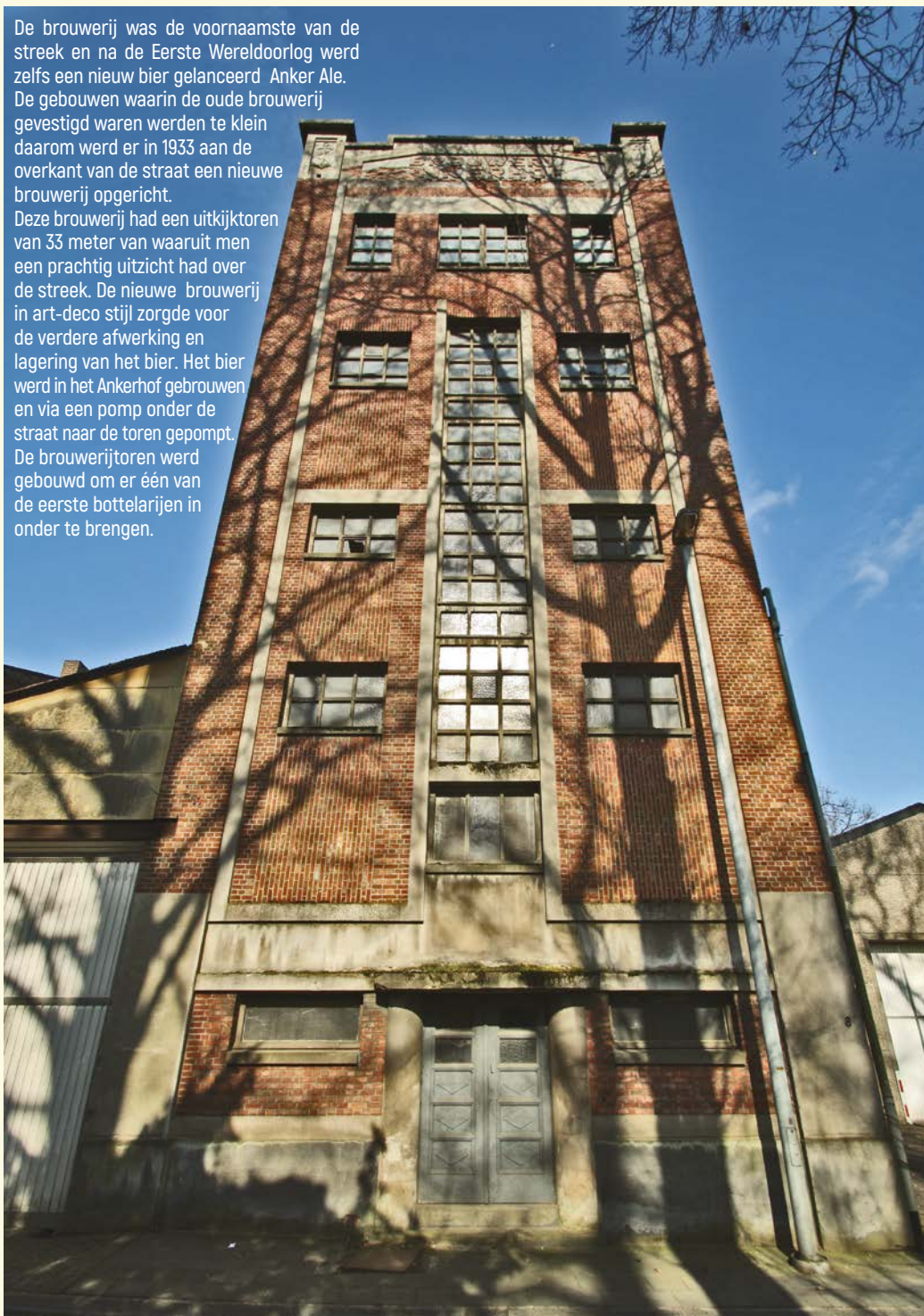

Werkmannen van brouwerij Ankerhof.

Werkmannen met paard en kar aan de brouwerij.

De brouwerij was de voornaamste van de streek en na de Eerste Wereldoorlog werd zelfs een nieuw bier gelanceerd Anker Ale. De gebouwen waarin de oude brouwerij gevestigd waren werden te klein daarom werd er in 1933 aan de overkant van de straat een nieuwe brouwerij opgericht. Deze brouwerij had een uitkijktoren van 33 meter van waaruit men een prachtig uitzicht had over de streek. De nieuwe brouwerij in art-deco stijl zorgde voor de verdere afwerking en lagering van het bier. Het bier werd in het Ankerhof gebrouwen en via een pomp onder de straat naar de toren gepompt. De brouwerijtoren werd gebouwd om er één van de eerste bottelarijen in onder te brengen.

De brouwerijtoren die vier verdiepingen had draaide goed daarom begon men een tweede identieke toren te bouwen maar door het overlijden van Jules Wambacq is men niet verder dan de eerste verdieping gekomen. Deze gebruikte men als opslagruimte. Aan dezelfde zijde van de nieuwe toren bevond zich het gebouw met drie niveaus voor de kuiperij, de onderhoudsgarage en wagenpark.

Henri De Kock aan het werk op de Ankerhoftoren. Rechts zien we het dak van de pastorijs.

Op de foto bemerken we rechts het deel van het oude pakhuis.

Wegens het overlijden van Jules Wambacq in 1933, het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog en de industriële evolutie is de brouwerij stilgevallen. Broer Paul Wambacq werd burgemeester tot zijn overlijden in 1939.

Meestal werden de brouwerijen omgevormd tot depots van grote brouwerijen.

Brouwerij Ankerhof stopte in 1957 met de productie van anker, gueuze, ankerhof kriel, ankerhof luxanker en speciale anker ale.

Het oudste gedeelte van de brouwerij, de zware vierkante schouw werd in 1977 afgebroken.

Waar nu de moderne hangar staat stond vroeger een opslagruimte welke in 1977 is afgebrand.

Hier werden talrijke bals gegeven oa door Emi Essene met de Strangers, Willy Somers, Ray Franky, Johny White

De chiro van Essene had in de jaren zestig eveneens een zaaltje ter beschikking.

De zalen van de brouwerij werden verhuurd aan brouwerij Zeeberg uit Aalst.

In 1977 werd een nieuwe hal gebouwd voor een drankendiscout.

NV Brouwerij Ankerhof, Centrum 28 Essene heeft het genoegen u de opening te melden van een drankendiscout vanaf 20 juni 1977 op hoger vermeld adres. Wij bieden u meer dan 40 verschillende soorten bier aan en dit aan lage prijzen. De NV Brouwerij Ankerhof was eigendom van Robert en Josse, zonen van Paul Wambacq.

Robert Wambacq was burgemeester tot 1970.

In de jaren tachtig en negentig werd de hal verhuurd aan drankcentrale Haelterman.

Door het overlijden van de weduwe van Jules Wambacq in 1983 moest het Ankerhof verkaveld worden.

Philippe Wambacq verhuisde naar de Molenstraat. De kinderen van Jean Wambacq, Monique en Genevieve namen de hoeve over.

De Ankerhoftoren en de pastorie van Essene werden in 1995 door Willy Michiels aangekocht.

In 2021 verkocht Genevieve de zuidkant van het Ankerhof aan Luc Wynant uit Liedekerke.

Hiernaast nog enkele sfeerbeelden uit de tijd van toen.

Affiches werden gesponsord door de brouwerij en later door de drankendiscout Ankerhof.

Foto van de drankcentrale in 1998.

De brouwerij Ankerhof was met zijn bewoners, de familie Wambacq steeds betrokken bij de Essense politiek. Hun politieke partij en muziekmaatschappij "Pro Deo et Patria" was katholiek en werd de Bovenkant genoemd.

De Ankerhofhoeve werd mooi gerestaureerd door de familie Wijnant.

BRONNEN zijn vermeld in het boek Hopbloemlezing Essene 2010 en Herbergen, pottenhuizen en brouwerijen te Essene 2018 van Herman Steppe.

BROUWERIJEN TE ESSENE

Postkaart met de binnenkoer van brouwerij De Baerdemaeker.

BROUWERIJ MONTY, DE BASTAERTSHOEVE 'BASTUITES'

'Steven Meerte, schepen van Assche, koopt van Geert De Witte in 1623 eene brouwerij, gelegen te Esschene, aende kercke'.
Steven Meerte was getrouwd met Clara Geerstmans en overleed in 1657. Nicolaas, de zoon van Steven Meert is Schepen van Assche en brouwer te Essene. Hij huwde met Clara Van Langenhove. Na haar overlijden in 1676 huwde hij Clara De Keersmaecker.

'caerte figuratief uit 1747 van een partje land gelegen onder de parochie van Esschene tegen de kerke'.
Hierop staan Nicolaas Meert en Gillis De Witte vernoemd als eigenaars van de brouwerij. (rechts)

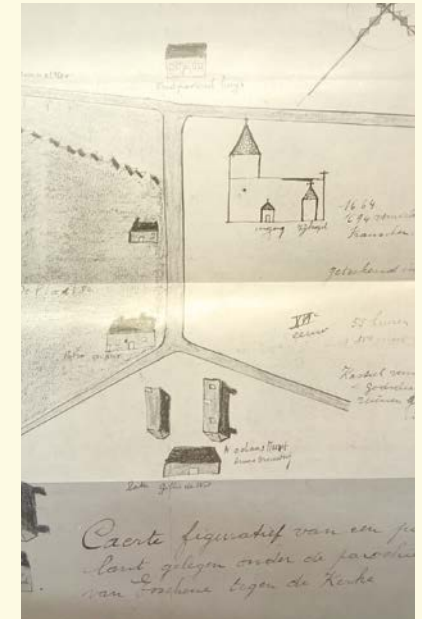

foto Michel Verdoodt

De dochter van Jacobus Meert (zoon van Nicolaas Meert), Anna Maria huwt in 1742 met Petrus De Voghel, die dan brouwer werd.

Henricus Bastaerts huwt in 1773 met Maria Joanna De Voghel, dochter van Petrus De Voghel.

Uit een notarisakte lezen we:

'Op een pachthof met de steenen huysse, schuere, stallingen, brouwerij en stokerij en edificien daerop staande, geleghen onder de gemeente van Essene aen de kercke'.

Egidius De Pauw was smid te Essene en schreef in zijn dagboek van 1783: 'aan Bastaerts een eyser aan de biercaer en een schipken voor de stokerij en enen bandt aen de brouwcuyt geleydt'.

In 1806 waren er 2 brouwerijen te Essene: het Ankerhof en Bastaerts.

Jan Bastaerts, de oudste zoon van Henricus was in 1816 tesorier van de kerk van Essene.

In 1827 werd de hoeve door de bliksem getroffen en 'den koey- en veulestal, alsmede 't wagenhuis van sieur Petrus Bastaerts, zoon van Henricus, pagter in Esschene brandden af.'

Petrus huwde in 1824 met Maria Elisabeth De Pauw en overleed in 1855.

Jozef Bastaerts, jongste zoon van Henricus werd in 1831 de eerste burgemeester van Essene.

Franciscus Cornelis Van Cauwelaert, geboren te Borgt-Lombeek op 18 november 1829 en overleden te Essene op 22 april 1915 huwde in 1864 met Anna Virginia Bastaerts, geboren te Essene op 1 november 1827 en er overleden op 11 oktober 1893.

De moeder van Franciscus heette ook Bastaerts, Maria Catharina Bastaerts.

Alfons De Baerdemaeker (foto) werd geboren te Asse op 3 september 1870 en overleed te St. Lievens Houtem op 15 februari 1957.

Hij huwde met Maria Elodie Van Cauwelaert, geboren te Essene in 1868 en na haar overlijden in 1903 met Helena Van Cauwelaert (foto).

Zo kwam de familie De Baerdemaeker in het bezit van de brouwerij maar toch bleef de naam Bastaerts voortbestaan bij de bevolking.

Alfons De Baerdemaeker was lange tijd voorzitter en ere-voorzitter van de fanfare 'De Ware Belgen', gemeenteraadslid en vooral brouwer.

Een factuur uit 1921 vermeldde: 'Bier geleverd bij de volgende bazen na de kiezing op 1ste Sinxendag, 15-5-21: August Van Den Eynde, 60 l, weduwe Frans Verbruggen 90 l, de champ 80 l, August Van Schuerbeeck 90 l, Henri VD Ghylen 50 l, Pieter De Backer 60 l, Jan Plattiau 60 l, Verspecht 30 l, Vijverman 30 l, Frans Van Schuerbeeck 30 l. Dees was bier aan 60 centiemen de liter'.

BRASSERIE "LA TAUPE"		TÉLÉPHONE : 21.56.18 Compte Cheques Postaux : 109.175 Registre du Commerce de Bruxelles : 18.441		N° 3.426	
SPECIALITÉ DE GUEUZE ET KRIEKEN-LAMBIC EN BOUTEILLES FARO-LAMBIC MÉNAGE		F. TIMMERMANS-WALRAVENS • ITTERBEEK •			
Itterbeek, le 4 mai 1937					
Monsieur A. De Baerdemaeker Doijp Esschene Pour vente et livraison des marchandises suivantes:					
800 bouteilles gueuze	1 50	1350	-		
500 1/2 " "	0 75	450	-		
		1810			
	Escom 5%	90 50			
		1700 50			

Factuur Brasserie La Taupe, F. Timmermans-Walravens, Itterbeek, le 4 mai 1937, monsieur A. De Baerdemaeker, Esschene pour vente et livraison des marchandises suivantes: 800 bouteilles gueuze, 500 1/2 bouteilles gueuze.

De brouwerij MONTY werd depothouder van de brouwerij A. Cuykens te Lier. Generaal Montgomery zou de brouwerij bezocht hebben vandaar de naam Monty.

Nestor De Baerdemaeker (* 1907) volgde zijn vader op. Nestor was COO-voorzitter en politiek actief bij de muziekmaatschappij De Ware Belgen sinds de jaren veertig. Hij was gemeenteraadslid, ereburger van Essene maar vooral brouwer. Hij huwde met Gaby De Pauw en had vijf kinderen: Louissette, Jean- Marie, Willy, Hélène en Rita. Nestor overleed in 1988. Hij was rustend brouwer, reserve-officier in het Belgisch leger, luitenant van de Weerstand 1942-1944, lid van de Verbroedering 3de Bataillon Fusiliers. Hij ontving de Medaille van de Weerstand, Burgerlijke medaille Eerste Klasse en de Gouden Palm in de Kroonorde. Zijn vrouw Gaby De Pauw overleed in 1995.

De familie De Baerdemaeker was steeds betrokken bij de Essense politiek met hun eigen partij De Ware Belgen. Ze waren liberaal, 'Boskanters' en hadden hun eigen muziekmaatschappij, toneelgroep en stamlokaal. In 1951 werd de activiteit van de brouwerij stopgezet. Ze was niet opgewassen tegen de concurrentie van de grote brouwerijen.

BRONNEN zijn vermeld in de boeken Hopbloemlezing Essene 2010 en Herbergen, pottenhuizen en brouwerijen te Essene 2018 van Herman Steppe

Foto's:

Nestor met zijn moeder.

De vervallen brouwerij. (onder)

Bierviltje: BEL GUEUZE Monty en bierglas met opschrift Monty.

Bierviltje: Export Monty, brouwerij Monty, 1ste categorie.

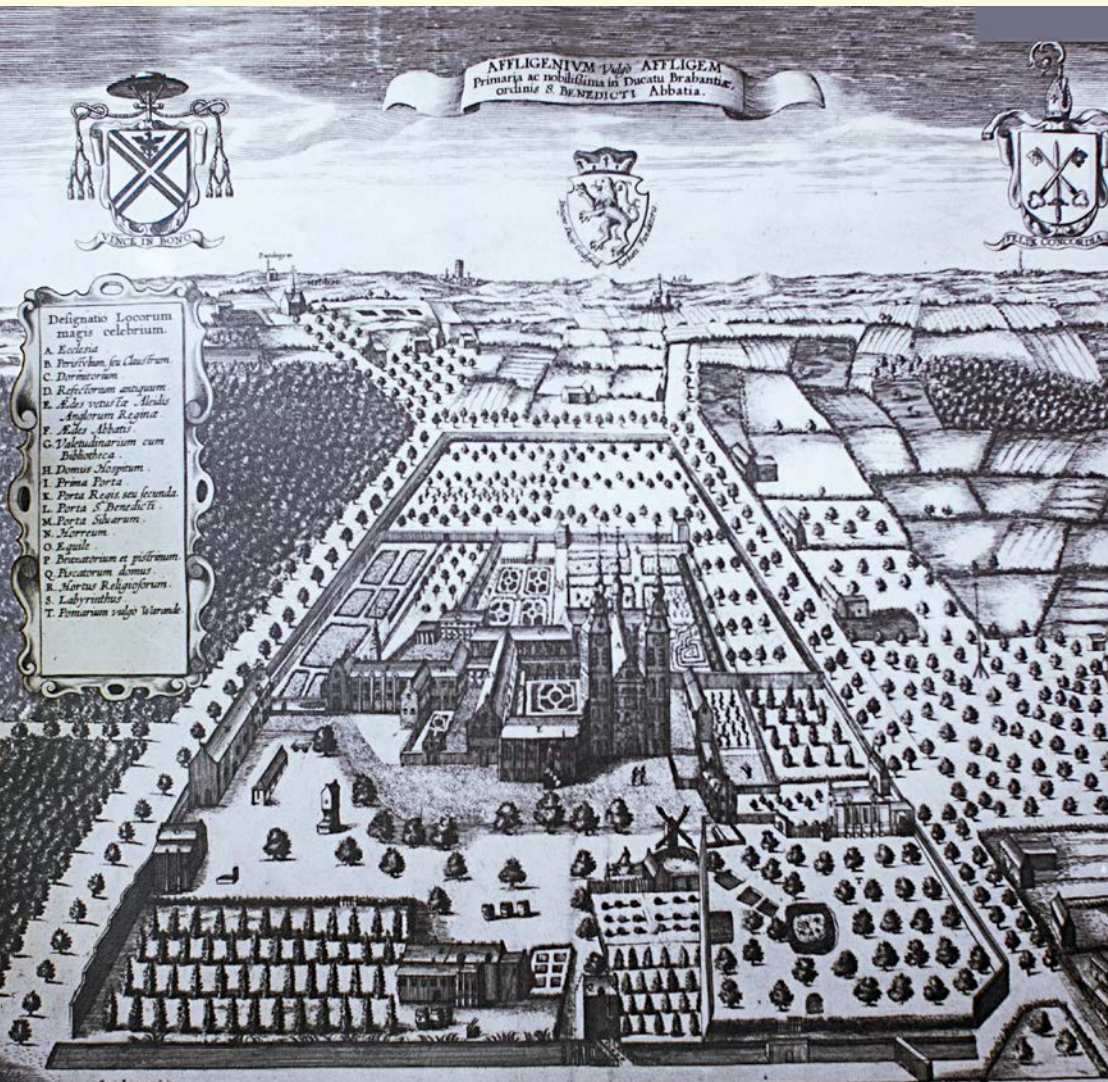
Muziekmaatschappij De Ware Belgen.

Advertentie Monty aanbod.

Sint-Antoniusviering in 1978 met achteraan brouwerij Monty.

Foto met de paarden aan brouwerij Monty, genomen bij het gouden huwelijksjubileum van Remi De Bus en Maria Verbeke.

Gravure van C. Lauwers in A. Sanderus, Chorographia sacra Babantiae, dl 1 (Brussel 1658).
De brouwerij en de bakkerij staan helemaal onderaan in het midden. Links ervan een hopveld.

Vermeldingen over de Hekelgemse brouwerijen vonden we in tal van bronnen: het archief van de schepenvan van het Land van Asse als de brouwers betrokken waren in een proces, in het kohier van hoofd- en beestengeld van 1702, in de volkstelling van 1755, het kadaster van Voncken van 1833 en de kadastrale legger van Popp ca 1860, in de biografieën van de brouwersfamilies die we publiceerden op de website 'In de schaduw van Affligem' en in andere publicaties.

Waar mogelijk zijn de gegevens over de afkomst en het gezin van de brouwers toegevoegd omdat, net zoals bij molenaars, het beroep van vader vaak op een zoon overging en dat in de hoop om later nieuwe informatie te kunnen toevoegen. Bij de brouwers van de 20ste eeuw geldt de bescherming van de privacy en zijn die gegevens niet vermeld tenzij de familie die zelf meedeelde.

Over de soorten bier vernemen we praktisch niets met uitzondering van de Affligemse brouwerij (wit, bruin en licht bier ook klein bier genoemd) en die van Michiels. (klein en sterk bier).

DE BROUWERIJ VAN DE ABDIJ AFFLIGEM.

De geschiedenis van het Affligems abdijbier is praktisch zo oud als die van de abdij zelf. De regel van de heilige Benedictus, die de bekeerde krijgsliden besloten hadden te volgen, bepaalt dat de monniken zoveel mogelijk binnen het kloosterdomein in al hun levensbehoeften moeten voorzien.

Een ander voorschrift staat de monniken een beperkt gebruik van wijn toe. Maar in onze streken was bier de gewone tafeldrank zodat we mogen aannemen dat de eerste Affligemse kloosterlingen hun eigen bier brouwden. Temeer daar ze al tijdens het bestuur van de eerste abt, Fulgentius (1089-1121), een tiende deel van al wat zij bezaten aan de armen gaven, ook van hun voedsel en drank. Dankzij het opzoekingswerk van de monniken dom Cyprianus Coppens en dom Wilfried Verleyen kunnen wij ons een vrij goed beeld vormen van de Affligemse brouwerijen.

De eerste brouwerij paalde aan het gastenkwartier en de werkplaatsen. Al in 1129 verwoestte een felle brand het hele gebouw. Dom Radulfus was bij die brand aanwezig. Zijn medebroeders noemden hem 'De Zwijger' omdat hij sinds meerdere jaren niet meer had gesproken. Hij leefde immers teruggetrokken in een kluis in het bos. Toen hij nu zag dat men de brand niet onder controle kreeg – zo verhaalt de legende – bad hij in stilte en sprak dan de woorden: «Vuur blijf staan, vlam doof uit».

Onmiddellijk hield de brand op!

Vervolgens weten we dat abt Karel de Croy (1521 – 1564) een nieuwe brouwerij liet optrekken die bleef bestaan tot de geuzen in 1580 de hele abdij in brand staken. Het gebouw werd hersteld in 1608 en nog eens in 1621 omdat het al dreigde in te storten. Door de uitwasemingen van de kokende brouwketels waren de balken waarop de stenen gewelven rustten, geheel verrot. Deze brouwerij is goed zichtbaar op de gravure van C. Lauwers (1658), ze staat onderaan links van het vissershuis. Enkele van de 57 biertonnen die de abdij toen bezat, staan ervoor. In het gebouw zelf waren er 5 brouwketels.

Er stonden ook 2 bedden voor de brouwer en zijn knecht, in die tijd waren dat leken en zij sliepen in hun werkplaats. Enkele namen zijn nog bekend: Franciscus Vermeeren (1570), Judocus Rombouts (na 1570) met Guillam De Baetselier als tweede brouwer, Frans Van der Meulen (1578), A.G. Kimmel (1620), Francis Mertens (1730), Antoon Keulemans (1736), Cornelius Haeck (1746), J.B. De Kegel (1755), C.J. Bodaert (1759) en Petrus Vasseur (1768). Abt Karel de Croy betaalde in 1536 25 florijn voor de brouwer en 10 florijn voor de helper. Dat bedrag steeg tot 48 florijn in 1730, tot 60 florijn in 1755, tot 84 florijn in 1759 en tot 94 florijn in 1768.

Het bier dat er werd gebrouwen bevatte zeker hop. Heel de streek rond Affligem had toen een goede reputatie omwille van de uitstekende hopkwaliteit. Hophandelaars van Engeland tot de Baltische Staten kochten ze op. De abdij zelf had in 1570 zo'n 42 hopkuilen, in 1620 waren dat er 1.500 en in 1654 al 6.500. In 1561 constateerde aartsbisschop-abt Jacobus Boonen dat niettegenstaande zijn verbod op sterk bier voor de monniken, de gasten en de knechten, er toch nog enkele vaten sterk bier werden gebrouwen. Alleen 'gewoon' bier mocht nog. Dat was bruin bier in de winter en wit in de zomer. Maar in 1770 verzochten de paters hun overste om heel het jaar door wit bier te mogen drinken, wat hen werd toegestaan. De armen kregen een lichter bier.

In 1761 viel een werkmans in de kokende brouwketel en overleed aan zijn verwondingen. Toen stonden er 2 brouwketels met elk een capaciteit van ongeveer 40 biertonnen. Jaarlijks brouwde men 22 tot 23 brouwsels, 5 brouwsels meer dan een eeuw voordien. Voor het bruine bier gebruikte de brouwer 60 vaten (van ca 50 l) gerst en 6 vaten tarwe. Voor het lichte bier, bestemd voor de knechten en de armen, slechts 54 vaten gerst en 6 vaten tarwe. Voor een brouwsel van het witbier dat de paters in de zomer dronken, waren 30 vaten gerst, 9 vaten tarwe en 9 vaten haver nodig. De aalmoezenier kreeg jaarlijks 200 tonnen licht bier om aan de kloosterpoort de dorst van de armen te lessen.

Met de uitdrijving van de monniken en de verkoop van de abdij in 1796 door de Franse bezetter, was ook het lot van de eeuwenoude brouwerij bezegeld. Toen bijna een eeuw later, in 1869, de monniken het Bisschoppenhuis, het enige bewoonbare overblijvende gebouw van het oude kloostercomplex, konden terugkopen, herbegon het abdijleven in Affligem. In de Benedictuspoort en aanpalende gebouwen installeerden ze een nieuwe brouwerij met 3 brouwketels, een roerkuip en 95 tonnen voor een totaal bedrag van 5.754,61 fr. Het brouwen herbegon op 20 mei 1885. De brouwer, nu een monnik met de hulp van knechten, brouwde maandelijks 28 hectoliters maar hij moest nu mout en hop gaan kopen. Per brouwsel gebruikte hij 300 tot 350 k gerstemout en 6 tot 9 k hop met 100 k kristalsuiker.

Een nieuwe bezetter van ons land, ditmaal het Duitse leger, kwam in 1917 de koperen ketels weghalen. Het duurde tot 1920 voor de brouwerij was uitgerust met 2 nieuwe ketels (van 35 en 36 hl) en een koelbak. Mout en hop werden opnieuw gekocht. Broeder Tobias Vergauwe brouwde de laatste maal op 13 maart 1940 want in mei waren de Duitsers er terug. De Tweede Wereldoorlog maakte na bijna 9 eeuwen definitief een einde aan het bierbrouwen in Affligem.

In 1578 betaalden de brouwers Adriaen Rampelbergh voor 7 amen, Joos Vermeere voor 11 amen en Hendrick De Clerck voor 15 amen accijnzen voor de periode van 1 juni tot 30 september. Over Adriaen Rampelbergh is wellicht de vader van Adriaen, zie verder. Van de twee andere brouwers vonden we geen informatie. Een amen is zoveel als 50 stopen, een stoop is vier pinten.

Advertentie van het Affligem bier rond het jaar 2000 in de kloostergang aan de bibliotheek.

BROUWERIJ MICHIELS.

Bedesetter Rachen De Merchie verpachtte in 1612 de impost van de consumptie, de accijnzen op consumptiegoederen, aan zichzelf en bespaarde daarmee 50 g voor de gemeente, althans volgens zijn verklaring. Maar na de inning had hij een tekort van 14 g en om dat bedrag weg te werken verhoogde De Merchie de belasting op bier van 2 st per vat tot 10 st. Brouwer Jan Michiels weigerde te betalen, wat tot een fikse ruzie met De Merchie leidde. Die betichtte Michiels ervan dat hij klein bier verkocht als dubbel of sterk bier. Een grove belediging voor de brouwer die bovendien schadelijk was voor zijn zaak. Zelf achtte hij zich een man van eer en van 'goeden naem ende fame int 't stuck van sijnen handel'. Hij verweet De Merchie een dief te zijn en dat was de waarheid want iedereen, ook zijn eigen moeder, noemde De Merchie 'den rijken dief'. Die uitspraak dreef de bedesetter ertoe om de brouwer een flinke mep te verkopen, over een bank te sleuren en zijn kraag te scheuren. Als reactie richtte Michiels zich tot de schepenenbank en verzocht de schepenen De Merchie een boete op te leggen van 400 g. De helft was bestemd voor de armen en de andere helft voor hemzelf. Aan de schepenen om een rechtvaardig oordeel te vellen!

Jan Michiels was getrouwd met Maria Galiaerts. Ze hadden twee kinderen: Georgius, gedoopt te Hekelgem op 27 mei 1608 en Catharina, gedoopt te Hekelgem op 1 november 1609.

BROUWERIJ LIJSENS STEDE VAN STEVEN VERPAELT EN THIELMAN JACOBS?

Op 18 maart 1624 verkocht Steven Verpaelt een brouwketel van zijn brouwerij Lijsens Stede, gelegen aan de straat van de abdij naar de kerk van Hekelgem (nu de Fosselstraat), aan Thielman Jacobs. In de verkoop waren ook begrepen een ton, twee halve tonnen, een vierdeelt, twee stortvaten en de steen waarop de brouwketel stond. Steven Verpaelt mocht de ketel nog tot eind februari 1625 gebruiken. Getuigen van de verkoop waren Merten Van den Houte, Lieven Derijcke en Gielis De Coster. In afwachting van de levering liet Thielman door Merten Combien een lokaal bouwen voor zijn nieuwe brouwerij. Maar Verpaelt verkocht ondertussen het brouwalaam aan een ander. In zijn klacht bij de schepenenbank eiste Thielman een schadevergoeding van 32 g 3 st, te weten 23 g voor het bouwen van een brouwerij, 5 g loon voor de metselaar en 3 g 10 st voor verloren consumpties. Van Steven Verpaelt is er in de parochieregisters niets te vinden, wel van Thielman Jacobs. Hij was getrouwd met Anna De Bruyn en ze hadden acht kinderen allen te Hekelgem gedoopt.

BROUWERIJ VAN RAMPELBERCH.

Andries Seminck uit Erembodegem kocht schaarhout in het Hertegembos te Sint-Katharina-Lombeek. Met Adriaen Van Rampelberch, brouwer op Boekhout, had hij afgesproken dat die zich als borgsteller zou opgeven op conditie dat Andries hem daarvan kosteloos en schadeloos zou ontheffen. Die trok zich van het akkoord niets aan en, wat voor de brouwer erger was, hij betaalde de koopsom niet. Het gevolg was dat de verkopers, het wachten beu, Adriaen Rampelberch herinnerden aan zijn borgstelling en van hem de koopsom eisten. Adriaen zag zich genoodzaakt in 1657 de dorpsofficier Guillam Jacobs aan te spreken om Andries te dwingen zijn belofte na te komen. Die toonde zich inschikkelijk en beloofde binnen de 8 dagen een schriftelijke verklaring die Adriaen onthief als borgsteller te ondertekenen. Maar een week later, op 13 maart, was die verklaring er nog niet en Adriaen stapte naar de schepenenbank met de eis dat Andries zijn belofte zou nakomen.

Adriaen Van Rampelberch trouwde op dinsdag 8 januari 1647 te Hekelgem met Maria Verhoeven. Zij overleed te Hekelgem op dinsdag 8 november 1667. Zij hadden een zoon Petrus, gedoopt te Hekelgem op 24 september 1646 (pas drie maanden later getrouwd!) Hij hertrouwde op woensdag 15 augustus 1668 te Teralfene met Joanna Sonck. In het gezin kwamen nog twee kinderen te Hekelgem gedoopt: Anna, gedoopt op 21 september 1670 en Catharina, gedoopt op 28 december 1672.

BROUWERIJ VERMOESEN. I GILLIS.

Brouwer Gillis Vermoesen uit het Mazits kocht op 6 maart 1663 twee percelen land. Het eerste perceel, groot omtrent 1 dagwand, werd 'Het Verleijzen Vijverken' genoemd en was eigendom van de H. Geest van Hekelgem. Het paalde aan de voetweg van Boekhout naar Aalst, aan Michiel De Kegel, de straat en het kerkgoed van Hekelgem en was belast met twee susteren rogge jaarlijks aan de pastoor te geven. Het tweede perceel was van de kerk van Hekelgem, ook omtrent 1 dagwand groot en paalde aan Het Verleijzen Vijverken, de straat, Gillis Verhoeven, Adriaen De Schrijver en Joos De Greve. Samen brachten de percelen 10 gulden 6 stuivers pacht op. Gillis kocht de percelen voor 700 gulden waarvan 300 gulden onkwijtbaar met een rente van 18 gulden 15 stuivers en de twee susteren rogge. Dezelfde rente gold ook voor het tweede perceel. Gillis kon die 400 gulden in twee schijven afbetalen.

De aankoop van het land zorgde voor heel wat problemen want tegen de geplande aankoop kwam er protest. Nog voor de akte was verleden, was Gillis overleden en erfden de wezen van Jan Vermoesen van hun oom de hofstede met de brouwerij. Franchois Vermoesen, broer van Gillis en Jan vroeg de aartsbisschop om in het belang van de wezen de aankoop niet te laten doorgaan. Hij werd in zijn verzoek gesteund door heel wat gemeentenaren: Merten Robijns, Adriaen Van Rampelberch, Racen De Merchy, de weduwe Aert Robijns, Adriaen De Leeuw, Peeter Van Neervelt, Henderick De Donder, Michiel De Keghel, Pauwels Van Den Eijnde, Jan Van Den Driessche, Jan De Vis, Henderick De Decker, Michiel Carnoy, Merten Van Den Berch en Enghel Verhoeven. Het advies dat de landdeken hen op 19 april liet weten was de verkoop van de percelen ten voordele van de huisarmen en de kerk toch te laten doorgaan tijdens een openbare verkoop aan de meest biedende.

In 1684 was hij een van de Hekelgemnaren die voor de parochie een lening afsloot omdat de parochie de contributie opgelegd door de Fransen onder Lodewijk XIV niet volledig kon betalen. Hij gaf zijn hofstede en brouwerij als pand. Egidius was een zoon van Egidius en Anna De Batselier. Zijn ouders waren te Hekelgem getrouwd op 5 juli 1616. Er kwamen vijf kinderen in het gezin die te Hekelgem werden gedoopt. Was de vader al brouwer en werd Egidius zijn opvolger? In de parochieregisters vinden we geen verder spoor meer van hem. Wel van zijn broer Franchois. Zie hierna.

II FRANCHOIS VERMOESEN

Guilliam Camu zal nog lang gedacht hebben aan de dag van 15 maart 1664. Die dag was hij met zijn zoon Michiel met een lorrewagen bij brouwer Franchois Vermoesen klein bier gaan halen. Zij lieten de volgeladen wagen op de weg staan en gingen bij Franchois vier of vijf potten bier drinken. Ondertussen hadden enkele mannen van Aalst de wagen opgemerkt en gingen ermee vandoor. Raphael Dedemaecker, een jonge kerel, had de diefstal gezien en hij verwittigde Guilliam en Michiel. Die zetten onmiddellijk de achtervolging in samen met Gilleken de slager. Op de Boekhoutberg hoorden ze van mannen uit Essene dat er bij de dieven een Jan De Witte was, een Camermans en een De Jonghe. Toen de dieven hen opmerkten, stormden ze op hen af en onze gedupeerden vluchtten weg en konden ontkomen, behalve Guilliam die gevallen was. Met hun stokken sloegen de dieven op hem los. Op zijn vraag waarom ze hem sloegen, antwoordden ze dat hij hen voor dieven had uitgemaakt. Uiteindelijk kon hij ontsnappen voor een van hen met zijn mes wou steken.

Franchois trouwde te Hekelgem met Anna Tonis op 9 oktober 1654. Franchois overleed te Hekelgem op 15 januari 1675 en Anna op 15 september 1677. Zij hadden zeven kinderen die werden te Hekelgem gedoopt.

In 1684 werd zijn zoon Gillis genoemd als brouwer. Gillis was een van de Hekelgemnaren die dat jaar voor de parochie een lening afsloot bij ridder Van den Cruyce omdat de parochie de door de troepen van Lodewijk XIV opgelegde contributie niet kon betalen.

BROUWERIJ SINT-HUYBRECHTSHOF.

Brouwer Merten (Martinus) Robijns werd te Hekelgem gedoopt in 1580. Hij werd schepen van Affligem en van het Land van Asse, kerk- en armenmeester te Hekelgem. Volgens een citaat in 1618 woonde hij op het Bleregemblok en volgens een citaat in 1630 was hij pachter op het Sint-Huybrechtshof in de Domentstraat. Dat was een boerderij met brouwerij. Hij was een medestichter van de Confrerie van de H. Rozenkrans te Hekelgem. Merten trouwde met Elisabeth Wauters in 1605, dochter van Andries en Anna Lemmens. Andries werd geboren te Hekelgem in 1580 en overleed te Meldert op 24 september 1659. Hij werd in de kerk begraven.

In een pachtboek van de abdij anno 1655 lezen we: 'Merten Robijns hout in hueringhe de goederen van den hovene van Cauwenberghe groot in winnende land 32 bunders 1 dagw 36 roeden ende 19 bunderen 18 roeden weide ende brouchagie. Totaal 51 bunderen en oneffen roeden binnen beloop ... item hout den Rogiersmand onder Ter Alphenen tot 4 bunderen ... item onder n...issel den coluneeuwessel'. Van hun kinderen werden de eerste twee te Meldert gedoopt, de anderen te Hekelgem.

Of Arnold ook brouwer was in opvolging van zijn vader weten we niet. Zijn zoon Frans die trouwde met een dochter van de brouwerij Den Engel was het wel.

BROUWERIJ DEN ENGEL.

Gillis Van den Broeck trouwde te Hekelgem met Magdalene Crick op 26 augustus 1623. Zij werden pachters van het 'Hof den Engel' met brouwerij te Hekelgem. In het gezin werden vier kinderen geboren en te Hekelgem gedoopt. Hun dochter Anna trouwde te Hekelgem op 7 oktober 1642 met Arnold Robijns, geboren op 1 mei 1619. Hij overleed te Brussel in 1689. Zij hadden zes kinderen te Hekelgem gedoopt. De weduwe van Arnold, Anna Van den Broeck was in 1684 een van de Hekelgemnaren die bij ridder Van den Cruyce een lening aanging omdat de parochie de door troepen van Lodewijk XIV opgelegde contributie niet kon betalen. In 1699 was het de weduwe van hun zoon Frans die een aanmaning kreeg omwille van achterstallige renten van die lening.

Ferrariskaart van een deel van Hekelgem uit 1777.

EEN BROUWERIJ IN HET ZEGERSHOF?

De oudste zoon van Arnold Robijns en Anna Van den Broeck, Frans (Franchois), gedoopt op woensdag 2 januari 1647 in Hekelgem overleed op zaterdag 5 februari 1689 in Hekelgem, 42 jaar oud. Hij was schepen van het Land van Asse en heer van het Zegershof. De gebouwen stonden op een motte van 17 a en de velden en bos hadden een oppervlakte van ca 24 dagwand. Hij trouwde te Essene 23 augustus 1668 met Catharina Wambacq, dochter van Michel, meier van de schepenbank van Affligem, notaris en van Joanna Catharina De Bast. Zij hadden negen kinderen te Hekelgem gedoopt.

Een van hun zonen was Philippus Josephus, gedoopt op 11 september 1682, overleden te Brussel op 2 mei 1732. Hij was licentiaat in de rechten, heer van Westmael, Zoersel, Rollant enz., rechtskundig adviseur. Hij volgde zijn vader op als eigenaar van het Zegershof. Hij trouwde te Brussel in de Sint-Niklaaskerk op 7 april 1708 met zijn nicht Elisabeth 't Sas. Zij liet de gebouwen tot puin vervallen en overleed te Brussel in 1756. Het is weinig waarschijnlijk dat er onder Philippus nog werd gebrouwen. Op 3 september 1678 diende Andries Segers als collecteur een klacht in tegen Franchois Robijns, pachter, brouwer en biertapper. Hij eiste de onmiddellijke betaling van 155 g 18 st waarvan de helft zijn contributie was en de andere helft een bede en andere dorpslasten. Franchois reageerde met een schrijven aan de schepenen waarin hij opmerkte dat hij zelf van de bedesetters nog 750 g tegoed had. Het ging om vertier en logementen van diverse gasten op vraag van de bedesetters en 80 g voor het ter beschikking stellen van zijn paard aan de gemeente. Hij stelde de bedesetters voor om de 150 g 18 st af te trekken van de 750 g waarop hij nog recht had en de schepenen verzocht hij om de bedesetters te verplichten die som 'promptelijk' te doen betalen.

In 1686 waren er twee brouwerijen volgens Beda Regaus in J. Ockeley, Bona & Jura selexta ex Beda Gegaus (Fontes Affligemenses 1975) 39.

Beda Regaus tekening van dom Joris Vertonghen. Kaart rond de abdij van rond 1720.

BROUWERIJ CORNELIS.

Peter Cornelis was de zoon van Joannes en Barbara Wambacq, pachters op het Hof ter Saele. Dat was een groot bedrijf. Ca 1624 waren er op de hoeve 15 melkkoeien en 150 schapen en acht paarden. Peter werd gedoopt op woensdag 8 februari 1640 in Hekelgem en hij overleed op 15 december 1700. Hij trouwde met Catharina De Vleeshouder, overleden te Hekelgem op 27 november 1686. Zij hadden 8 kinderen te Hekelgem gedoopt waren.

Peter was kerkmeester in 1669 en armenmeester in 1672. Met zijn broer Michiel betaalden ze 300 g voor 31 b 3 d 53 r zaailand en 12 b 3 d 75 r weiland en broekagie en het Fortuyn van 2 b 3 d 36 r. Zij huurden ook 12 b land en weide op de Keukenshage van de kapelanie van het H. Sacrament in Sint-Goedele te Brussel. Van de parochie huurden ze 236 r land op Geukenshage. Michiel pachtte behalve van de abdij ook van kerk van Hekelgem: 2 d 50 r land op de Buikouter, 1 d 2 r op de Mattenslochting. In 1673 waaide een deel van de schuur af en staken de Fransen de rest in brand. Peter Cornelis behield later een deel van de pacht over en richtte naast de kerk een brouwerij op waarvan een vermelding in 1687. Hij ging een lening aan bij Louis Verbruggen, kanunnik te Antwerpen, met een rente van 12 g 10 st. De lening was bezet op zijn hofstede met huis, brouwkuip en andere edificien, gelegen tegenover de kerk van Hekelgem. In juni 1687 bleek dat Cornelis de rente al 6 jaar niet meer had betaald, een achterstal van 75 g. De kanunnik verzocht nu de schepenen Cornelis te verplichten tot onmiddellijke betaling.

Guilliam Cornelis: bezat in 1684 een stenen huis met kamketels en andere afhankelijkheden gelegen in Hekelgem en De Drij Koninghen genoemd gelegen aan de 'herstraete' naar Aalst (= de Langestraat was toen de belangrijkste straat naar Aalst).

BROUWERIJ SINT-SEBASTIAAN.

Van de herberg met brouwerij Sint-Sebastiaan aan de (huidige) Brusselbaan vonden we vermeldingen in 1681, 1684 en 1755: 'Eene hofstadt met den huysse, brouwwerije en andere edifiçiën daerop staende, groot 286 roeden, geheeten 'Sint-Sebastiaen'. We vermoeden dat Adriaan Van Nuffel er de eigenaar van was.

Want op 16 juni 1681 werd de handbooggilde Sint-Sebastiaansgilde er opgericht. De akte van een rentstichting werd verleden voor de schepenen van de abdij. Adriaan Van Nuffel, hoofdman van de gilde, bezette in naam van de gilde een kapitaal van 48 rijns gulden tegen een jaarrente van 3 gulden. Midden 18de eeuw werd de wip van de gilde overgebracht naar de dries aan de Voorpoort van de abdij. De gilde had toen een lokaal in de herberg De Rose. Tijdens de Franse Revolutie werd ze neergehaald en verbrand.

Adriaan (ook Andries genoemd) was afkomstig van Wieze. Hij trouwde met Jacqueline (Jacoba) Robijns op 31 oktober 1625 in de Sint-Kathelijnekerk te Brussel. Adriaan werd rent- en bosmeester en schepenen van de abdij. Zij kregen vier zonen allen te Hekelgem gedoopt.

BROUWERIJ KIECKENS.

Nicolaes was in 1702 brouwer met twee knechten, een meid, twee paarden, vier koeien en 60 schapen die graasden op een weide in Teralfene. Hij trouwde te Hekelgem met Anna Eeckhaut op 1 februari 1686. In 1702 was hij weduwnaar want zijn vrouw werd niet vermeld in de lijst. Hij overleed te Hekelgem op 31 augustus 1717. Zij hadden negen kinderen.

BROUWERIJ VAN JAN BAPTIST CRICK.

De enige Jan Baptist die volgens de parochieregisters in aanmerking komt als brouwer was de zoon van Michael en Van Den Broeck Anna. Michael Crick was gedoopt te Hekelgem op 29 november 1675. Hij overleed er op 2 mei 1754 en Anna op 10 september 1706. Zij hadden vier kinderen. Het kohier van hoofd- en beestengeld gaf in 1702 aan dat Jan brouwer was met zijn vrouw, twee knechten, twee meiden, twee paarden, vier koeien en een vaars, een varken. De volkstelling van 1755 vermeldt een Jan Baptist als brouwer met twee knechten, twee meiden, twee paarden, vier koeien en een vaars, een varken. Werd Jan Baptist, overleden in 1754, hier aangehaald of gaat het om zijn zoon Jan Baptist geboren in 1705?

BROUWERIJ PEETER VAN DEN BIESEN 1719.

In een conflict van de bedesetters en inwoners van Hekelgem en Meldert met de abdij Affligem was Peeter Van den Biesen opgeroepen als getuige. De abdij beweerde dat op meerdere percelen land die vroeger weide waren, hop had gestaan en waarop geen hoptienden waren betaald. De opgeroepen getuigen stelden dat sommige percelen wel eens een hopveld waren, maar nu al vele jaren zaailand waarop allerlei vruchten hadden gestaan zoals tarwe, koren, gerst en haver en daarop werden telkens de tienden geheven.

BROUWERIJ VAN PETER CEUPPENS.

In 1755 was Peter Ceuppens pachter, brouwer en herbergier, met zijn vrouw en 2 kinderen, een van 20 en een van 16 jaar, en een meid. Peter trouwde te Hekelgem op 31 december 1733 met Anna Maria de Bailliu, de weduwe van Andreas Robijns. Hij overleed te Hekelgem op 5 maart 1775 en zijn vrouw op 6 juni 1776. Zij hadden een zoon, Andreas, gedoopt te Hekelgem op 7 april 1737.

DE KAASZAK I. PEETER DE DONDER

Peeter was de eerste eigenaar van wat ten tijde van Zacharias De Wever 'De Kaaszak' werd genoemd. Hij was te Hekelgem gedoopt op 24 februari 1711. Hij overleed er op 24 oktober 1766. Zijn vrouw, Elisabeth Van der Slachmeulen overleed te Hekelgem op 8 juli 1782. Zij hadden drie dochter allen te Hekelgem gedoopt. Ze verkochten hun herberg met brouwerij op 2 december 1755, wellicht omdat er als brouwer geen opvolger was, aan J.B. De Smedt.

JAN BAPTIST DE SMEDT

In 1755 heeft 'Jan De Smedt, jonge man, sone Pauwels, bij coop vercregen van Peter De Donder, ses en sestig roeden onbehuysde hofstede onder de prochie van Hekelgem op Bouchout'. Het goed lag aan de Brusselse steenweg, links van het oude gemeentehuis van Hekelgem. Joannes Baptist werd te Hekelgem gedoopt op 12 november 1729. Hij trouwde te Hekelgem op 7 januari 1756 met Anna Van de Perre, te Hekelgem gedoopt op 28 maart 1734 als dochter van Franciscus en Judoca Vonck van het Zegershof. Jan Baptist overleed te Hekelgem op 1 juni 1762 als zijn jongste kind 4 maanden oud is. Anna trouwde na zijn dood met Judocus De Bailliu op 22 juni 1762 en na diens overlijden met Zacharias De Wever op 11 augustus 1765. Zij stierf te Hekelgem op 4 januari 1795.

Zij hadden drie kinderen te Hekelgem gedoopt:

Suzanna (1756), Maria Judoca (1759), huwelijk met Joannes De Bailliu. In 1815 was Joannes pachter van het Hof ter Saele. Hij sterft nog dat jaar en na haar overlijden in 1839 werd Jan Baptist De Wever de nieuwe pachter.

3- Joannes Baptist (1761), huwelijk met Anna Crols te Hekelgem op 23 augustus 1787.

Zacharias De Wever was daarbij een van de getuigen. Anna was gedoopt te Hekelgem op 14 augustus 1763. In 1761 staat hij op de lijst van 'commereschap, neringhe, brouwerijen en herbergen'.

Na hun huwelijk bouwden ze er een huis op dat, toen Anna met Zacharias De Wever trouwde, de Kaaszak werd genoemd. (foto schild boven de deur aan 't Brouwershof).

4 januari 1795 overleed Anna Van De Perre omstreeks 8 uur in de namiddag 60 jaar oud echtgenote van Zacharias De Wever uit (geboren) Sint Catharina Lombeke, P. De Laddersous pastoor.

De erfgenamen van Anna Van de Perre verkochten hun deel in de Kaessack aan de nieuwe echtgenoot van hun moeder Zacharius voor 'ieder een somme van vierhonderd guldens couranten gelde', vermeerderd met aan ieder nog in de twee eerstkomende jaren, een 'somme van sesse honderd vijfentwintigh guldens'.

II. ZACHARIAS DE WEVER.

Op het einde van het ancien regime en tijdens de Franse overheersing was Zacharias De Wever, eigenaar van De Kaaszak een belangrijk man in Hekelgem. Als zakenman en politicus behoorde hij tot de vooraanstaanden in Hekelgem en de moeite waard om hem wat nader toe te lichten. Frans Moortgat beschreef Zacharias als volgt:

'Een dorpsfiguur uit het einde van de 18de eeuw die verdient ontrukkt te worden aan de vergetelheid is Zacharias De Wever. De rol die hij in het plaatselijk openbaar leven speelde, geeft hem recht op een ereplaats in de geschiedenis van zijn dorp. Zijn grote herberg gelegen op Boekhout aan de steenweg van Brussel naar Gent was tot ver in de omtrek bekend. Wij kennen De Wever als stamvader, oprichter van de herberg De Kaaszak, pachter, brouwer, bareelhouder, bedesetter, schepen van het Land van Asse, municipaal agent en maire van Hekelgem'.

BROUWER, ZAKENMAN EN POLITICUS.

Zacharias was een gewiekst zakenman. Van 1767 tot 1822 kocht en verkocht hij negen percelen land en een hofstede. Maar een poging om van de Franse overheid een hoeveel bewerkte blauwe steen die hij van de abdij had gekocht, te recupereren mislukte. Als herbergier was Zacharias erin geslaagd om zijn herberg als een soort gemeentehuis te laten functioneren. De vergaderingen van de bedesetters gingen er door en al wat te maken had met gemeentelijke opdrachten en zo profiteerde hij van het vertier. Zijn herberg, de Kaaszak was een groot huis met twee verdiepingen, boven 5 vensters en op het gelijkvloers 4 met een deur in het midden. Deur en vensters hadden een arduinen omlijsting. In 1779 had Zacharias de herberg laten verbouwen. Er was ook een grote boerderij aan de herberg verbonden en de bareel van de steenweg was daar gevestigd. In 1860 baatte zijn kleinzoon Joannes Franciscus De Wever het bedrijf uit. Na de Eerste Wereldoorlog werd alles afgebroken en vervangen door het huidige gebouw. Er was een winkel, een café en een zaal.

Als bedesetters en ook schepen van het Land van Asse was Zacharias een invloedrijk man en een vertegenwoordiger van het ancien regime. Toch had hij er geen moeite mee om in dienst te gaan van de Franse bezetter. In het voorjaar van 1796 stelde de Franse overheid een municipale raad aan. Joannes Boterbergh werd de eerste agent municipale en Henri De Ridder de adjoint. Op 5 april 1797 werd Zacharias met 25 stemmen verkozen tot assessor van de vrederechter Etienne François Gillis. Een week later, op 12 april, volgde zijn verkiezing met 29 stemmen tot agent municipale. Zacharias bleef agent municipale tot 13 mei 1799, dan zat zijn tweejarige ambtstermijn erop. De Kaaszak, zijn hofstede met brouwerij fungeerde dan officieel als eerste gemeentehuis. In 1795 schreef de Franse overheid een gedwongen lening uit. Voor Hekelgem stelde commissaris Spinnael een lijst op het geschatte bezit en van het jaarlijks inkomen. Zacharias staat op de 9de plaats met een geschat fortuin van 6600 pond en een jaarlijks inkomen van 1344 pond. Op de lijst van de te betalen bedragen komt Zacharias in rg 13 bij de burgers die 1000 pond moesten betalen. In rang 15, de hoogste rang, betaalde men 1200 pond. Zacharias werd er als cijsplichtige beschreven.

Zacharias liet in 1795 een huis bouwen aan de overkant van de steenweg richting Aalst. Het gebouw van een verdieping telt vier traveeën met in de gevelsteen boven de deur zijn initialen 'SDW'. Op 10 april 1795 verdeelde Zacharias zijn bezittingen onder zijn zes kinderen, Joanna Catharina, Maria Anna, Anna Catharina, Gillis, Petrus en Judocus. De Kaaszak werd door notaris S.F. Gillis omschreven als: 'eene hofstede met den gemetsten huijse van twee stagiën, schuere, stallingen ende alle edifiçiën daar op staende, soo de selve gelegen is onder de voorschrevene dorpe van Hekelgem, Boeckhout, groot van erve tweeënveertig roeden'. Zijn zoon Judocus nam later de woning over.

Een week voor zijn dood, op 29 december 1827, liet Zacharias door notaris Adrianus Franciscus De Lantsheere uit Opwijk zijn testament opstellen. Dat gebeurde in de slaapkamer van zijn vroeger huis waar hij inwoonde bij zijn kleinzoon Joannes De Wever, pachter en herbergier. Omwille van de goede zorgen van zijn kleinzoon liet hij hem na: een hoge horloge met kast, beddengoed, enkele kasten en andere meubelen, cash geld, kleren en lijnwaad en een bos van 7 r 87 ellen in de Steen.

III. JUDOCUS.

Judocus werd gedoopt te Hekelgem op 25 juni 1771 en is aldaar overleden op 4 november 1826. Hij huwde te Asse op 9 mei 1799 met Maria Theresia De Smedt, gedoopt te Hekelgem op 17 april 1774 en aldaar overleden op 28 augustus 1814, dochter van Joannes Baptista en Anna Catharina Resteau. Judocus trad net als zijn vader in de politiek en werd gemeenteraadslid. Hij was ook pachter, herbergier, bareelhouter en baatte De Kaaszak uit. Zij hadden tien kinderen.

Op de Villaretk kaart (ca. 1745) staat de hoeve alleszins reeds ingekleurd (weze het de woning zélf alsook de vleugel waarin zich op vandaag de "Bar/ontvangstruimte" bevindt – de vleugel ook met de schouw). Deze beide vleugels gaan zeker terug tot 1700/1720; mogelijks nog verder in de tijd. De overige vleugels dateren van omstreeks 1790/1795.

Zacharias' dochter Anne huwde met Franciscus Louis die het pand verder restaureerde/uitbouwde en voor het eerst ook exploiteerde als brouwerij. Zie verder Brouwerij Louis.

BROUWERIJ CLAUWAERT

I. PETER CLAUWAERT.

Peter was een zoon van Petrus en Catharina Robijns. Hij is gedoopt omstreeks 1665 in Hekelgem en is aldaar overleden op zaterdag 11 september 1723 ongeveer 58 jaar oud. Hij trouwde, ongeveer 24 jaar oud, op zaterdag 14 mei 1689 met Joanna Cornelis, 24 jaar oud. Zij is gedoopt in 1665 in Hekelgem en aldaar overleden op zondag 27 september 1722, 57 jaar oud. Zij woonden nabij de Voorpoort van de abdij en hadden 6 kinderen.

In 1687 was Peter paardenknecht in de abdij. In 1687 kwam hij in moeilijkheden na een klacht van de pastoor Adolf Driesbeek van Erembodegem bij de aartsbisshop tegen de knechten van de abdij. Volgens hem hadden zij zich onbetamelijk gedragen na de processie van O.-L.-Vrouw Hemelvaart in de herberg De Drie Koningen. Als gevolg van de aanklacht ondervroeg proost Vedastus Van Nuffel, bijgestaan door notaris Jan De Witte van Meldert, al het mannelijk dienstpersoneel van de abdij. Dat waren er 23 waarvan de meesten nog vrij jong waren. Enkele oudere knechten waren misschien niet meer actief maar mochten in de abdij van kost en inwoning genieten. De aanklacht luidde dat ze in De Drie Koningen bij de speelman waren geweest en daar hadden gedanst, gesprongen, gekust ende geleekt. Ook de waard en de waardin, nl. Guillam Cornelis, die niet kon schrijven, en Elisabeth Robijns, werden gedagvaard. Proost Vedastus dagvaardde 23 knechten en onder hen de paardenknecht Peter Clauwaert, een wagenmaker, een kuiper, een schoenmaker, een smid, een hovenier, een mulder, een kok en een schommelcock (een occasionele kok), een kleermaker, een portier en een organist. Peter Clauwaert verklaarde dat hij op 15 augustus mis had gehoord, gebiecht en gecommuniceerd, nadien aanwezig was in de vespers en bij de preek. Hij had deelgenomen aan de processie en was daarna met enige eerelycke jonkmans naar De Drij Coninghen gegaan bij zijn oom en moye (tante)

Elisabeth. Zij was de zus van zijn moeder waar hij na de dood van zijn moeder was opgegroeid. Hij was er ongeveer anderhalf uur gebleven, doch niet bij de speelman, die hij wel had gehoord in een andere kamer. Daar waren nog 18 a 19 jonkmans en enige dochters, onder wie de zusters van de pastoor van Erembodegem, vergezeld van de pastorieknecht. Peter Clauwaert was bereid zijn verklaring met een eed te bekrachtigen. Elisabeth Robijns maakte in het proces verbaal allusies op het feit dat zij familie was Vedastus Van Nuffel, afkomstig van Hekelgem en proost van de abdij.

Petrus huwde een 2de maal te Meldert op 25 mei 1667 met Elisabeth De Visch gedoopt te Meldert in 1645. Ze hadden 5 kinderen.

In 1688, bij de dood van Elisabeth, wordt Peeter eigenaar van de Drij Koningen, als erfgenaam of ingekocht uit de erfenis. Peeter was naast herbergier ook kerkmeester (evenals zijn broer Michiel), bedezetter en landbouwer. Hij huurde van de abdij 35 dagwand en 65 roeden landbouwgrond (ongeveer 12 Ha). In 1712 werd hij vermeld als schepen van Hekelgem. Peeter trouwde met Joanna Cornelis, familielid van zijn oom Guiliam Cornelis. Bij de doop van zijn kinderen komen 2 paters van de abdij als dooppeter voor: Franciscus Conely en Dom Martinus Cornelis.

II. PETER JOSEPHUS.

Peter Josephus was te Hekelgem gedoopt op 20 april 1693 en overleed op 12 april 1785. Hij huwde een 1ste maal met Maria Cooremans (1695 - 1727). Hij hertrouwde in 1728 met Joanna Maria Bastien.

In totaal had hij 12 kinderen, 2 uit het eerste huwelijk en 10 uit het tweede.

Als een van de grote boeren van Hekelgem behoorde hij tot de selecte groep die voor de overheid bepaalde opdrachten moest uitvoeren. Op 17 mei 1744 waren Franse troepen Vlaanderen binnengedrongen en verdreven de Hollanders uit de Barrièresteden. Op 23 november zochten Hollandse ruiters logement in Hekelgem. Peter moest 6 ruiters met een kwartiermeester-generaal onderdak bieden. Ze hadden ook 16 paarden bij. Nadien volgden nog verplichte leveringen.

Op 20 oktober 1763 trok de toen 70-jarige Peter, pachter en brouwer, naar Brussel om te getuigen in een proces dat door Peter Bosteels was aangespannen tegen Jan Baeck die een carte figuratief van Hekelgem had getekend. Peter was, samen met de pastoor, de armenmeesters en de rendant, gedagvaard door officier Jan Cauckens ten huize van de schepen en rechtsgeleerde Theijs. Het ging om een aantal geschillen zoals de verkeerde vermelding van de eigenaar of de betwisting of er voor een bepaald perceel al of niet een losgat was.

Peter Clauwaert werd voogd van de kinderen van zijn broer Frans en zijn vrouw Anna na hun overlijden. Hij stelde de balans op van de ontvangsten en de uitgaven in 1747.

Hij verhuurde De Drij Coninghen, huizen en een meers van 1744 tot 1747 voor 400-0-0.

III. FRANS.

Frans erfde van zijn ouders De Drij Coninghen met schuur, stallen, ast, brouwerij, stokerij met de ketels, kuip, leback, slang, balance onderhandt, stuijckmannen, drijie riecken, eenen hacker, eenen bierboom, ende oock alle de schelfboomen behalvens in de nast, coets op de kelderkamer ende schappraye, coets op de slaepkamer, de schappraye in de keuken ende oock de stellingen die daer sijn huijsinghe hopstaecken daerop de prochie metinghe 73 r. Het huis was belast met een cijns aan de abdij, met een jaargetijde in de kerk van Hekelgem met uitdelen van een gulden brood.

MOUTERIJ-BROUWERIJ DE VALCK.

I. JAN VANNUFFEL.

De oudste vermelding van De Valk vinden we in een akte van 27 juli 1679. Jan Van Nuffel, de rentmeester van de abdij, kocht toen voor 1 500 g een gemetst huijs ende hoffstede mette mauterije, schuren, stallen, ast en andere edificien daerop staende, soo ende gelijk 't selve gestaen ende gelegen is onder de prochie van Hekelgem bij het clooster van Affligem mitsgaders den meersch daeraen gelegen ende tot dijen den hoplochtinck achter insgelijck gelegen, tsamen groot een bunder twee dachwanden LXIX roeden (2 ha 10 a 32 ca), palende voor tegen tsheeren straete ...alleenlijck belast metten heerlijcken grontchijs daerop uijtgaende aen den Godtshuijse van Affligem ende eenen pot wijn aen de kercke van Hekelgem.

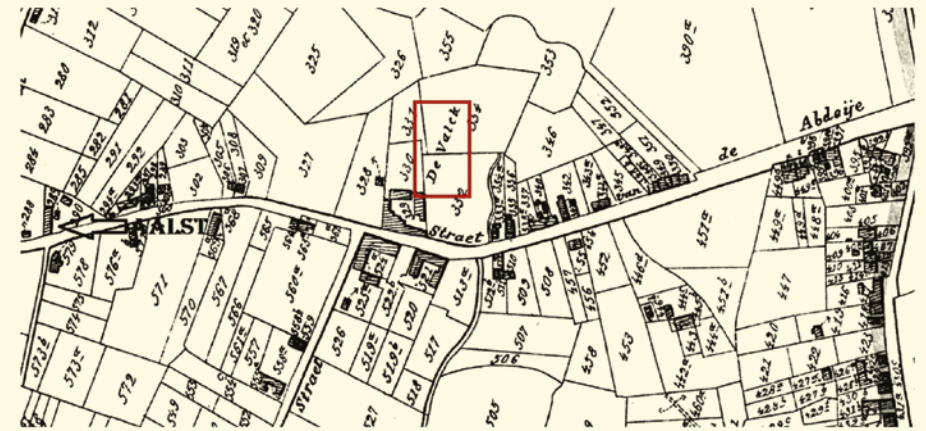
De verkopers waren de kanunniken van de O.-L.-Vrouwkathedraal te Antwerpen. Zij waren de provisors van een fundatie voor 12 arme priesters en het geld van de verkoop, 1500 g, was bestemd voor het onderhoud van die priesters. Volgens de Affligemse schepenen Adriaan Van Nuffel en Jan De Witte was de hofstede door haar goede ligging en deuchtsaemheijt 7 000 g waard. Jan Van Nuffel betaalde voor de hofstede die bekend werd onder de naam "De Valck". Jan Van Nuffel was een zoon van Adriaan en Jacoba Robijns. Adriaan werd bos- en rentmeester en ook schepenen van de abdij. Hij trouwde met Jacoba op 31 oktober 1625 in de Sint-Kathelijnekerk te Brussel. Zij hadden vier kinderen.

II. JACOBUS DE WITTE.

Jacobus was griffier van de abdij. Hij verwierf De Valck in 1708. Eigenlijk kocht zijn schoonvader, Michiel Clauwaert de hofstede voor zijn schoonzoon Jacobus en zijn dochter Joanna Maria in 1707. De grondcijns bedroeg toen 5 g 5 st 1/2 mijt, 26 1/2 hennen en een kapoen voor de abdij en een pot wijn voor de Kerk van Hekelgem. Na het overlijden van Jacobus werd de inventaris van het sterfhuys opgemaakt. De Valck werd dan als volgt beschreven: sekere hofstede mette steenen huijse, mouterije met de weijde, hof, bogaert ende block, groot int geheel 6 dagwanden 69 roeden, vercreghen bij decrete tegens de proviseurs der fondatie van Capello volgens brieve gepasseert voor schepenen van Affligem in 1708.

Jacobus was een welvarend man. Hij kon zijn bezittingen aan onroerende goederen, landbouwgrond, bos, hopveld en 2 hofsteden uitbreiden tot ca 11 ha. Hij stond voor een bedrag van 4 092 gulden leningen toe aan 14 verschillende personen. De lange lijst van de verkoop van zijn roerende goederen op 19 januari 1752 toont ook zijn welstand. Opvallend daarin een staande horloge, 12 Spaanse lederen stoelen en twee schilderijen. Zijn volledige eigendom was een slordige 32 000 gulden waard, of 800 maal het gemiddelde jaarloon van een knecht van de abdij.

Als een van de weinige paardenboeren te Hekelgem, hij had twee paarden, voerde hij bepaalde taken in opdracht van de gemeente uit. De grafsteen van Jacobus ligt naast de kerk van Hekelgem, achter het monument. Hetzelfde familiewapen komt voor op een schilderij in het Brussels Museum voor Oude Kunst. Het is een XVde eeuws Brugs retabel met als schenker Jan De Witte.

Popp-kaart met aanduiding van De Valck rechts van nr. 330 gelegen voor het kruispunt Nieuwstraat en Langestraat.

III. PETRUS EMMANUEL SCHOON.

Petrus Emmanuel Schoon, gedoopt te Hekelgem op 25 december 1712 trouwde op 23 oktober 1751 met Joanna Petronella De Witte in het Magdalenaklooster te Brussel. Petrus was de zoon van Cornelius en Judoca Pauwels. Joanna Petronella werd te Hekelgem gedoopt op 8 maart 1716 als dochter van Jacobus en Joanna Maria Clauwaert. Petrus overleed te Hekelgem op 22 augustus 1778 en Joanna op 19 november 1787. Zij hadden een zoon, Benedictus.

Na de verdeling van de nalatenschap van Jacobus De Witte volgde op 17 februari 1752 een ruil van de kavel van Joanna, de vrouw van Petrus Schoon met de kavel van Anna Maria, de vrouw van Martinus Van Vaerenbergh. Daarmee kwam De Valck in het bezit van Petrus en Joanna. De hofstede De Valck omvatte toen een stenen huis, schuur, stallen, waterput en edificien, bomen en houtwas. Er is geen sprake meer van een mouterij.

IV. BENEDICTUS EMMANUEL SCHOON.

Benedictus werd gedoopt te Hekelgem in 1752. Hij trouwde in 1780 met Anna Francisca Van Lierde, dochter van Josephus en Joanna Catharina De Kegel. Benedictus overleed te Hekelgem in 1808 en Anna in 1797. Zij hadden 12 kinderen te Hekelgem gedoopt.

Op 11 november 1796 werden de monniken uit hun abdij verdreven. Aan de Voorpoort staat een menigte hen op te wachten. De proost richt zich tot zijn confraters en zegt hen: Verheug u en juich, want groot is uw beloning in de hemel. Die woorden ontroeren de omstanders. Velen slaan zich op de borst of steken hun armen omhoog. Buurvrouwen kunnen het niet langer aanzien en lopen wenend hun huizen binnen. Sommige monniken kunnen hun emoties nu moeilijk bedwingen, al hebben ze tot dan de gebeurtenissen onbewogen ondergaan. Langs heen de abdijsmuur gaan ze dan richting Aalst tot aan de woning van hun kok, Egidius Beeckmans. Daar verspreiden ze zich. Enkele monniken blijven er ontbijten, anderen gaan daarvoor naar de pastoor van Hekelgem Petrus De Laddersous, naar Benedictus De Witte in het Griffiershof of naar schepen Benedictus Schoon in de brouwerij De Valk.

Het huis van De Valck bleef bestaan tot omstreeks 1950 toen het werd verbouwd. In de zijgevel van het huis geven ankers het jaartal 1650 aan. De achtergevel, de zijgevels en de 2 kelders zijn bewaard gebleven. In een kelder is een waterput. Deze brouwerij ligt aan de Kamgracht die ook de brouwerij van de abdij van water voorzag. In het huis stonde er drie oude vlaamse schouwen in zandsteen die zo belangrijk bleken dat Dr. Jozef Weyns, stichter en archivaris van het openluchtmuseum Bokrijk er interesse voor had en er twee van aankocht. Ook de eiken trap waarover Jozef Weyns schrijft: Dikke, eiken prachtig gedraaide trapbalusters, waardig om te prijken in Rubens' eigen huis. Hij verwierf 4 van die balusters en nog wat koper en tin.

J. Weyns, Het verhaal van ons huis (Davidsfonds) 76-79.

BROUWERIJ DEN CALECOENSCHEN HAEN.

I. PETRUS VONCK.

Hij bracht de naam Vonck naar Hekelgem. Hij huwde in 1644 met Catharina Van der Hoeven. Kinderen uit dit huwelijk: Anna, Franciscus, Joannes, Petronella, Antonia, Petrus, Susanna en Maria. Petrus was kerkmeester in 1658. Of hij de eerste brouwer van Den Calecoenschen Haen was weten we niet, maar zijn zoon werd wel als de brouwer vermeld.

II. PETRUS.

Petrus is de tweede van de generatie Vonck te Hekelgem. Hij was het zesde kind van Petrus en Catharina Van der Hoeven. Hij trouwde met Maria Van den Wijngaert. Petrus Vonck was de brouwer van Den Calecoenschen Haen. In het kohier van 1702 werd hij vermeld als brouwer met een dochter, een knecht, twee paarden, twee koeien, een vaars en een varken. Zijn vrouw staat niet in het kohier.

III. FRANCISCUS.

De tak Franciscus, zoon van Petrus en Maria Van den Wijngaert, gaat over Franciscus en zijn zonen. Zij erfden "een sekere hofstede soo ende gelijk de selve gestaen ende gelegen is binnen de prochie van Hekelgem met den hoppelochtinck, genoemd Den Kalecoenschen Haen". De hofstede paalde aan juffrouw Longien, Jan Vonck en de straat van Affligem naar Aalst (de Langestraat) en was belast met een oord cijs aan de abdij.

IV. JOANNES.

Joannes, de zoon van Franciscus (1713 - 1780). Hij trouwde met Catharina Timmermans, overleden te Hekelgem in 1761 in het kinderbed. Ze hadden 8 kinderen te Hekelgem gedoopt. Na de dood van Catharina Timmermans hertrouwde Joannes in 1762 met Catharina Van Gheite. In 1764 gingen Joannes en Catharina een lening aan van 300 g. Joannes was bedesetter van 1744 tot 1747 en nog eens in 1755.

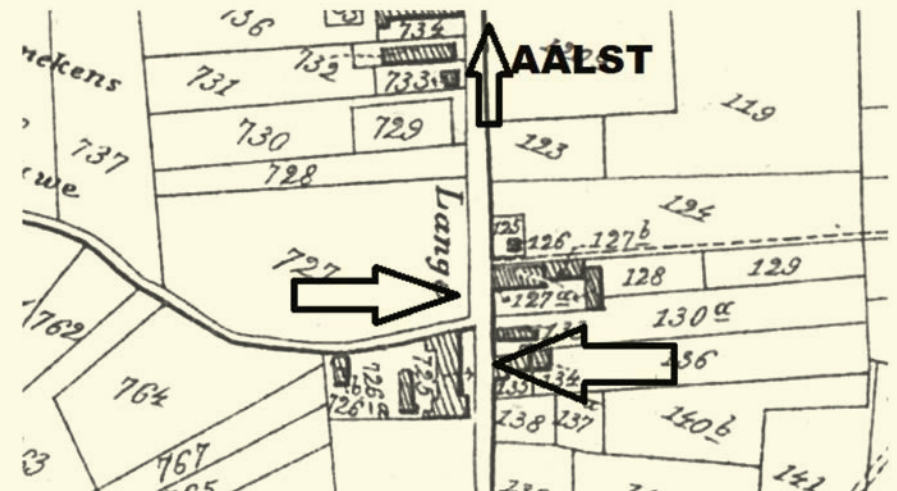
V. PETRUS.

Petrus, de zoon van Joannes en Catharina Timmermans (1753 - 1805). Hij huwde een 1ste maal te Hekelgem in 1782 met Anna Catharina Haegeman (1763 - 1785). Zij hadden twee kinderen.

Petrus hertrouwde met Petronella De Nil (1755 - 1836). Ze hadden 7 kinderen. Petrus was in opvolging van zijn vader pachter en ook brouwer van Den Calecoenschen Haen, gelegen in de Langestraat recht over de brouwerij van Johannes Boterbergh.

Op de patentlijst van 1799 van de Franse overheid werd Petrus vermeld als 'brasseur'.

Petronilla hertrouwde op 20 augustus 1806 met Jan Baptist Roseleth die de nieuwe brouwer van den Calecoenschen Haen werd.

Poppkaart 1860: de Langestraat met Het Hoeksken op de hoek van de Langestraat en de Steenpoelweg, nrs. 725 huis en 726 gebouw van Franciscus Roseleth. Rechts Den Calecoenschen Haen nr.127b van Petrus Vonck.

VI. JAN BAPTIST ROSELETH.

Jan Baptist (1773 - 1848) was de zoon van Franciscus en Maria Anna Droeshout uitbater van het Bourgoin Cruys op de Boekhoutberg. Hij trouwde met Anna Maria Boterbergh. Zij was de enige dochter van brouwer Joannes en Petronella Temmerman afkomstig van Erembodegem. De ouders hadden zich gevestigd als brouwers in de Langestraat bijna rechtover Den Calcoenschen Haen. Jan Baptist zette de zaak van zijn schoonouders voort. Hij was vanaf 1796 brouwer in Het Hoeksken tot 1806, dan in -Den Caelcoenschen Haen tot 1836. Zijn zoon Jan Frans brouwde in Het Hoeksken vanaf 1818 tot 1855. Jan Baptist hertrouwde met Petronilla De Nil in 1806. Zij was toen 51 jaar en had nog twee kinderen van Petrus Vonck: Anna Catharina getrouwd met Judocus De Wever en Hendrik getrouwd met Isabella De Nil. Jan Baptist verhuisde naar de overkant en werd de brouwer van Den Calcoenschen Haen, de zesde generatie brouwers. Samen met zijn zoon uit zijn eerste huwelijk, Jan Frans, zette hij de zaak voort. Hij bleef er wonen tot het overlijden van Petronilla in 1836. De brouwerij, een erfenis van Petrus Vonck, ging naar Anna Catharina Vonck, dochter van Petronella. Zij verkocht in 1840 de bouwvallige hofstede met de brouwerij, groot 31,80 aren, aan haar stiefvader Jan Baptist Roseleth over voor 1 000 fr. Later werd de brouwerij Bourgoniemans genoemd omdat Jan Baptist uit het Bourgondisch Kruis kwam.

VII. JAN FRANS.

Jan Frans (1796 -1865), trouwde met Maria Theresia De Smedt te Hekelgem in 1818. Zij was een dochter van Joannes Baptist en Anna Maria Crols. Zij hadden negen kinderen.

Jan en zijn vrouw gingen in de brouwerij van Boterbergh wonen en hij werd er brouwer. Daar was sedert 1806 alle brouwactiviteit stilgevallen. In Den Calcoenschen Haen werd sinds 1818 niet meer gebrouwen. Jan Baptist ging bij zijn zoon wonen en overleed er in 1848. Jan Frans erfde er het bezit van zijn moeder en bleef in het Hoeksken brouwen tot 1855. Met de akte van 1855 werd de erfenis van de kinderen van Het Bourgoin Cruys geregeld. Het deel van Jan Baptist, de hofstede, ging naar Jan Frans en die verhuisde naar het Bourgoin Cruys met drie ongetrouwde kinderen. Hij was een man van aanzien. Hij was 29 jaar lang lid van de gemeenteraad en eerste schepen.

Bron: J. Gravez, Stamboom van de familie Roseleth deel II (Lede 2003) 12-15.

HET HOEKSKEN. JOANNES BOTERBERGH

Joannes werd te Erembodegem gedoopt in 1742. Hij was een zoon van Franciscus en Joanna Van Nieuwenhove. Hij trouwde met Petronella Temmerman en het paar vestigde zich in de Langestraat als brouwers. Hun brouwerij werd 'Het Hoeksken' genoemd. Joannes Boterbergh was bedesetter in 1793 en 1794. In 1799 komt zijn naam voor als brouwer op de patentbelasting van de Franse overheid. Petronella overleed op 16 mei 1797. Ze hadden een kind: Jan Frans. Joannes Boterbergh brouwde in Het Hoeksken en werd opgevolgd door JB Roseleth, nadien Jan Frans.

DE BROUWERIJ VERLEYSEN. I FRANCISCUS

Franciscus trouwde met Anna Geysels. Zij overleed te Hekelgem in 1725. Zij hadden 6 kinderen. Van Franciscus weten we (nog) niet of hij een brouwer was.

II. JOANNES.

Joannes [Jan] (1697 - 1762). Hij trouwde in 1731 met Judoca Aureys (Arijs), dochter van Petrus en Maria Vermoesen. Ze hadden 4 kinderen.

Paasmaandag 7 april 1760 was een dag die brouwer Jan Verleysen, die op het einde van de Hekelgemse Langestraat woonde, zich nog lang zou herinneren. Het was Kluizenkermis en hij had een speelman gevraagd. Omstreeks 7 u. 's avonds, was zijn herberg bomvol met jonge mannen en vrouwen die dansten, zongen, riepen en vloekten. Plots kwam Peter Van Osselaer uit Erembodegem binnen gestormd gevolgd door een soldaat. Hij schreeuwde dat de soldaat hem wou aanvallen. Die soldaat zag al dat volk en maakte zich direct uit de voeten. Een van de zonen van Jan, Peter, had hem opgemerkt, nam zijn geweer en liep hem met enkele mannen achterna. Daar Peter een houten been had, geraakte hij niet snel vooruit en hij gaf zijn geweer aan Peter van Osselaer. Het duurde niet lang of ze merkten de soldaat op in het gezelschap van enkele mannen. Op het geroep van de achtervolgers draaide de soldaat zich om. Peter Van Osselaer twijfelde niet en schoot. De soldaat was zodanig gekwetst dat zijn vrienden hem moesten dragen. Van Peter Van Osselaer vernam brouwer Jan dat hij langs de kant van de weg zat 'zijn gevoeg' te doen toen een groepje mannen met een soldaat hem lastig vielen en hij naar zijn herberg vluchtte.

De volgende dag vernam Jan dat de soldaat was overleden niettegenstaande de zorgen van een dokter en een chirurg. De soldaat maakte deel uit van het regiment van hertog van Saxengotha en hij was met wevers van Aalst naar Hekelgem gekomen om er te recruteren. Enkele soldaten en de provoost kwamen naar Hekelgem om de moordenaar op te pakken en naar Aalst over te brengen. In de herberg troffen ze alleen Jan aan en namen hem mee. De schepenen van Asse onderwierpen hem en de wevers aan een verhoor en stelden vast dat hij onschuldig was en lieten hem vrij. Maar zijn drie zonen, Jan, Peter en Judocus en Peter Van Osselaer vonden ze wel schuldig. De schepenen van Asse vroegen daarop advies aan hun medeschepenen-rechtsgeleerden. Hoewel die verplicht waren gratis advies te verlenen, wilden ze niet raageren alvorens een honorarium was betaald. Dat weigerden de schepenen van Asse en dus gebeurde er niets. Ondertussen vernam de stadhouder van Aalst dat de gevluchte Van Osselaer in de heerlijkheid van Steen was gezien. Hij werd er gearresteerd en bekende dat hij op de vlucht was omdat hij op een soldaat had geschoten. De officier van Hulst verwittigde die van Erembodegem die de stadhouder en de leenmannen van Aalst op de hoogte bracht. Die hadden een premie beloofd aan wie Peter kon aanhouden. Peter werd overgeleverd en bestraft met 'de koorde tot datter de dood naergevolgt is'. Na dit vonnis was vader Verleysen van mening dat de rechtszaak tegen zijn zonen was opgelost. Hij richtte zich tot hoofdrossaard Joannes Emmanuel Loovens met de vraag of zijn gevluchte zonen naar huis konden terugkeren. Die liet weten dat hij daarop niet kon antwoorden omdat de rechtsgeleerden De Landre en Theijs geen advies wilden geven zolang hun honorarium niet was betaald. Jan had zijn zonen nodig voor het werk in de brouwerij en op de boerderij en betaalde

de gerechtskosten. De schepenen van Asse kregen het gevraagde document met de opdracht de zonen Petrus, Joannes en Judocus samen met Francis Tas voor hun schepenbank te dagen en te verhoren en daarna zouden ze een vonnis vellen. Ze werden driemaal voor de schepenbank gedaagd, maar ze lieten zich niet zien. Hoewel het vonnis nog niet was uitgesproken verplichtte de hoofddrossaard Jan om de gerechtskosten al te betalen, want zo motiveerde hij zijn besluit: 'volgens de goddelijke, natuerlijke ende civiele rechten' waren de ouders verplicht de schulden van hun kinderen te vergoeden. In de Bijbel staat dat ouders werden gestraft voor delicten van hun kinderen. Vader en zonen zijn van hetzelfde bloed en vlees zodat de ene de kosten draagt van de andere en omgekeerd tot 'beternisse van beiden'. Voor het publiek en het algemeen belang kan men niet verantwoorden dat schulden niet worden vergoed. Jan weigerde te betalen en de hoofddrossaard besloot tot de verkoop van zijn onroerende goederen. Protesten haalden niets uit en de verkoop ging door op 19 januari 1761. Op 24 januari schreef Jan naar de Raad van Brabant dat op bevel van de hoofddrossaard zijn goederen werden verkocht zonder dat er hem iets ten laste werd gelegd. Hij verzocht de Raad om de verkoop nietig te verklaren en om de drossaard te verplichten om hem volledig schadeloos te stellen. Hij wees op het verlies dat hij leed doordat zijn klanten wegbleven en de schande voor zijn familie. Loovens reageerde met een uitgebreid schrijven waarin hij het verloop van de gebeurtenissen schetste. Dat mocht niet baten want de Raad van Brabant gaf Jan volledig gelijk en de drossaard was verplicht het vonnis uit te voeren. Drie dagen lang trokken Peter, Jan en Judocus rond om al hun bezittingen terug te halen. Alles samen kreeg brouwer Jan een vergoeding van 112 gulden.

III. PETRUS.

Petrus, (1733 - 1815) trouwde in 1767 met Maria Anna Van den Berghe, (1743 - 1794). Omdat hij een houten been had, werd hij 'Pikkels' genoemd en die naam bleef de familie Verleysen behouden tot het midden van vorige eeuw. Petrus Joannes was hun enig kind.

IV. PETRUS JOHANNES.

In 1837 wordt Petrus Johannes (1768 - 1834) vermeldt als brouwer in Het Hoeksken. Hij trouwde in 1791 met Joanna Maria Van Vaerenbergh, dochter van Franciscus en Joanna Verdoodt. In zijn overlijdensakte staat dat hij op het Hoeksken woonde (werkte hij bij Jan Franciscus Roseleth die tot 1855 daar brouwer was?). Zij hadden vijf kinderen.

Op de patentlijst van de Franse overheid van 1799 werd een Verleysen Pierre vermeld als 'brasseur'. Het is niet duidelijk of het gaat om Petrus, de vader van Petrus Johannes of Petrus Johannes zelf.

V. PETRUS.

Petrus trouwde te Hekelgem met Isabella Wambacq in 1827. Zij was een dochter van Egidius en Joanna Maria Vonck. Hij overleed op 12 augustus 1865 en Isabella op 19 februari 1857. Zij hadden zes kinderen. Volgens de kadastrale legger van Popp bezat Petrus ca 1860 een herberg, een brouwerij en een huis. In 1860 totaal 2 ha 20 a. De brouwerij staat op de plaats waar de brouwerij Den Calcoenschen Haen stond.

VI. JAN BAPTIST.

Jan Baptist (1830 - 1884) trouwde in 1867 met Dymphna Vermoesen, dochter van Cornelius en Joanna Maria De Gendt. Zij hadden acht kinderen te Hekelgem geboren. Tot 1885 leverde Dymphna, weduwe geworden het bier aan de monniken van de abdij tot die in dat jaar een eigen brouwerij hadden.

VII. CORNELIS ALFONS.

Cornelis, geboren op 25 juni 1868.

Tot 1914 heeft de brouwerij de naam 'Brasserie J. B. Verleysen Vve' met als adres Langestraat 208 (niet de huidige nummer).

In 1904, 1905 en 1909 wordt (Cornelis)

Alfons Verleysen als brouwer vernoemd.

In 1915 volgt de verkoop van hofstede met brouwerij, Langestraat wijk A nr. 127d, 127r en deel van 129b groot 18a 80 ca.

Verkoop op maandag 22 februari 1915.

Notaris te Aalst, ter herberg van den heer <i>Louis Verleysen</i> , te Hekelgem, Bouckhout, in het openbaar verkoopen:
GEMEENTE HEKELGEM
Koop I. — Eene Hofstede met Bierbrouwerij, Woonhuis en andere aanhoorigheden, aan de Langestraat, gekadastraerd wijk A, n. 127b en 127r, en deel van 129b, groot volgens plan en meting 18 aren 30 centiaren.
Koop II. — 30 aren 80 centiaren Land.
Koop III. — 30 aren 80 centiaren Land.
De koopen 2 en 3, uitmakende een perceel land gelegen aan de Langestraat, wijk A, deel van n. 129b.
Koop IV. — 13 aren 16 centiaren Boomgaard en Hopland.
Koop V. — 14 aren 66 centiaren Hoplochting en Tuin.
Koop VI. — 27 aren 92 cent. Land en Weide.
De koopen 4, 5 en 6, uitmakende eenen Boomgaard, Hoplochting en Tuin, gelegen aan de Langestraat, gekadastraerd wijk A, n. 727, met eene grootte van 36 aren 90 centiaren en volgens plan en meting 55 aren 74 centiaren.
Koop VII. — Land op den Asscherenbosch, gekadastraerd wijk A, n. 86b, met eene grootte van 14 aren 70 centiaren en volgens meting 14 aren 76 centiaren.
Koop VIII. — Land op den Hulstbosch, gekadastraerd wijk A, n. 770a, met eene grootte van 13 aren 80 centiaren.
Koop IX. — Land op Lammekenshauwe geka-

BROUWERIJ T'KINT.

Albien t'Kint stamt uit een familie die gedurende meerdere generaties actief was in de Hekelgemse politiek. Emmanuel was schepen van 1834 tot 1842, zijn zoon Corneille was schepen van 1890 tot 1894, diens zoon Henri was het van 1921 tot 1932. Albien volgde het voorbeeld van zijn overgrootvader, grootvader en vader en werd schepen van 1939 tot 1942. In 1944 werd hij met algemene stemmen verkozen tot burgemeester en bleef dat tot 1958.

Albien (1882 - 1963) was de zoon van Henri en van Maria Dionysia De Cort, dochter van Josse en Maria Catharina Arijns. Hij trouwde met Cecilia Verleysen de jongste zus van Cornelis Alfons.

Albien kocht de brouwerij Verleysen en bleef brouwen tot 1940. Nadien werd zijn bedrijf een depot van de brouwerij De Gheest. De brouwerij was ook gekend als 'bij Pikkels'.

BROUWERIJ FRANÇOIS AMELINCKX?

Over François Amelinckx wiens naam voorkomt op de lijst van de patentbelasting van de Franse overheid in 1799 is in de parochieregisters en die van de burgerlijke stand niets te vinden.

BROUWERIJ LOUIS (LOWIEZENS)

I. FRANS.

Frans was landbouwer en brouwer. Hij woonde op Boekhout. Hij werd te Hekelgem geboren op 7 april 1789 als zoon van schepen Guillelmus en Maria Anna De Wever, dochter van Judocus en Maria Theresia De Smedt, de brouwers van De Kaaszak. Hij trouwde te Hekelgem in 1818 met Maria Therese Hellinckx en overleed er in 1835. Zij woonden in bij haar vader, brouwer Judocus. Zij hadden zes kinderen.

Frans was welstellend. In 1830 bezat hij twee huizen, de brouwerij, een boomgaard, tuin, een bos en meerdere percelen land. Hij bouwde ca. 1800 eveneens de huidige vierkantige schoorsteen.

Deze schouwen zijn de oudste en dus de zeldzaamste, want daterend van vóór de industriële revolutie. De oorspronkelijke brouwerijvleugel was gevestigd in de "Bar/ontvangstruimte" van het huidige 't Brouwershof. Franciscus was eveneens een van de oprichters van de Harmonie in 1813. De huidige grote feestzaal was als grote schuur deel van de boerderij. Deze functionele indeling is nog steeds zo.

II. AUGUST DE VIS.

De dochter van Franciscus Louis, Maria Theresia huwde met August De Vis, geboren te Meldert in 1833 die de brouwerij van zijn schoonvader overnam. August was een verwante van Jean-Baptist (?) De Vis, van het molenaargeslacht uit Meldert, die in Hekelgem in dezelfde periode de nieuwe molen op de Boekhoutberg optrok. Het echtpaar August De Vis-Louis had vijf kinderen te Hekelgem geboren.

Na de dood van Maria Theresia in 1875 hertrouwde August met haar zus Cécilia in 1877. De zussen van de bruid, Mathilde en Harlinde deelden in de erfenis en, daarom werd de brouwerij 'Brasserie De Vis Soeurs' genoemd. Een broer van Augustus was getuige op het huwelijk van Cecilia, en was dan brouwer te Moorsel. Een andere getuige was de schoonbroer van Eugène Van De Putte, Valerie Baeten (35 jaar), brouwer te Nieuwerkerken, brouwerij 'Het Anker' die op 8 oktober 1889 te Essene huwde met Eulalie Van De Putte, geboren op 24 augustus 1856 te Essene.

Gegevens meegedeeld door Luc Van de Putte, waarvoor dank.

III. BRASSERIE ENFANTS LOUIS.

Mathilde en Harlinde bleven ongehuwd en exploiteerden de brouwerij. Harlinde was de brouwster. Cecile huwde met Dominique Van de Putte van de Bellemolen. Hij was te Essene geboren in 1864. Een van Dominiques zussen – Collete – huwde in dezelfde periode met Alfons Verbrugghen, wiens vader Louis gehuwd was met Stefanie De Smet, enige dochter van Eugène De Smet, textielabrikant, lid van het Nationaal Congres in 1830, parlamentslid en bouwheer van het 'kasteel' op Domein Verbrugghen. Het waren Mathilde en Harlinde die de helft van het woongedeelte van de gesloten vierkantshoeve (met eveneens een tweede grote toegangspoort links) lieten afbreken, om er in 1913 het herenhuis in 'art nouveau-stijl' te bouwen voor hun jonge ongehuwde neven Eugène en Louis. Beide zussen waren eveneens – ca. 1922 – de 'bouwheer van het tegenover gelegen, gewezen café "Sportwereld" opgetrokken in 'pakketbootstijl'.

Dominique, de man van Cécile, overleed in 1900, had twee zonen, Eugène en Louis Van de Putte; deze laatste werd burgemeester van Hekelgem in 1958, en was ook voorzitter van de Harmonie. Het was voornamelijk Eugène die de brouwerij exploiteerde. Hij werd ook voorzitter van de Harmonie. Tijdens WO II werden alle koperen brouwerijketels door de Duitsers ontmanteld en meegenomen, wat maakte dat vele dorpsbrouwerijen op korte tijd verdwenen. De concurrentie van nieuwe moderne, grote en efficiëntere brouwerijen – vooral in onze regio/Aalst (oa. Zeeberg) – maakte dat vele van deze plaatselijke brouwerijen ermee stopten en/of overschakelden naar bierdepot. Dit laatste was ook het geval voor onze brouwerij. Louis breidde het "Café Sportwereld" in 1958 uit met een feestzaal/concertzaal voor de Harmonie, waarvan hij toen voorzitter was. Na dertig jaar leegstand en verval vatte vervolgens Marc Van de Putte – zoon van Eugène – in 1976, de idee om het ganse complex gefaseerd te restaureren en om te vormen naar feestzalen; mét respect en behoud van de authentieke elementen van het pand. Een restauratieproject van vele jaren... Een project dat ook op vandaag nog wordt verdergezet door de volgende generatie; inmiddels de 7de generatie op rij, sedert 1778. In de toegangspoort treft U rechts de oorspronkelijke "katrol" aan, waarmee biervaten werden opgehesen vanuit de bierkelders. Deze kelders (3), lopen parallel met de Brusselbaan door, onder de huidige "Hopzaal" (voorheen een "hopzaal", en later omgebouwd tot ruimte waar de bierflessen werden gespoeld). In de jaren 1965-1974 was in deze lagere vleugel een knusse en sfeervolle dancing"-avant-la lettre" gevestigd, onder de naam "El Patio", beter gekend als "De Zolder". Later werd deze vleugel als receptieruimte/feestruimte voor kleinere diners geïntegreerd in het feestzalencolplex. Het is vanuit de eerste kelder (oudste kelder van ca. 1700/1720) – ter hoogte van het grote publiciteitspaneel van 't Brouwershof, dat op een diepte van ong. 3,5/4m een gang/kanaal loopt, onder de Brusselbaan, onder de tegenover gelegen parking naar ... ?

III. BRASSERIE DE VIS 1895 TOT 1926.

Cécile Josephina, dochter van August, trouwde met Dominique Van de Putte op 5 september 1894. Petrus Dominique was een zoon van Eugène Gustaaf en van Anna Catharina De Doncker. Hij werd te Essene geboren op 8 augustus 1864. Met Cécilia had hij twee kinderen:

- 1- Eugène August,
- 2- Lodewijk August, geboren op 15 januari 1898. Hij bleef ongehuwd.

—Ter gelegenheid van het huwelijk van den heer Dominicus Van de Putte De Vis, was geheel Hekelgem in volle feest. Onge-lukkiglijk heeft er een groot on-luk plaats gehad, hetgeen de algemeene geestdrift heeft doen verminderen. Een kanon is gesprongen (aldaar is het de gewoonte van voor het huwelijk te schieten), met het te vullen heeft het poeder vuur gevat en terwijl het kanon in stukken vloog, is met het grootste geweld den laadstok door het plafond gevlogen.

Drie mannen die er aan bezig waren zijn getroffen geworden, de eene aan het hoofd, een twee-

IV. BROUWERIJ DE VIS GEZUSTERS TOT 1957.

Eugeen (1895 - 1958) trouwde met Marie Cécile De Clippele. Zij hadden drie kinderen te Hekelgem geboren: Marie Louise, Louis en Marc. Na de oorlog veranderde de naam in Brouwerij De Vis gezusters tot 1957. Na de stopzetting van de brouwerij werd het bedrijf een bierhandel voor de brouwerij De Blicke, De Zeeberg en Baten. Vanaf 1976 volgde de restauratie van de gebouwen en omvorming tot de feestzalen 'Brouwershof' door zoon Marc. (zie foto onder)

De brouwerij Lowiezens (Louis De Vis-Van de Putte) was de enige industriële brouwerij in Hekelgem. De vierkante schouw is typisch voor de periode vóór 1880, van dan af komt de ronde schouw in zwang, die is niet alleen sterker maar geeft ook minder aanleiding tot schouwbrand. In de feestzaal staat nog een originele bierton (ter hoogte van de wijnbar, met de inscriptie "Louis")

BROUWERIJ VASSEUR.

Martinus Vasseur (1774 - 1850) trouwde met Joanna Maria Cooreman. Het gezin woonde in de Langestraat op de hoek met de Bosstraat met een kleine brouwerij van 50 ca. Zij hadden vijf kinderen. Op de patentlijst van de Franse overheid van 1799 werd hij vermeld als 'brasseur'. In 1860 stond de brouwerij op naam van Merckx Petrus, landbouwer Moorsel. Na het overlijden van Martinus had zijn schoonzoon Petrus Joannes Merckx de brouwerij overgenomen. Daar zijn naam nergens voorkomt als brouwer is het niet zeker of hij een brouwer of een herbergier was.

BROUWERIJ SINT-HUBERTUS (BIEMANS).

Brouwer Frans Jozef Van Langenhove (1856) was een zoon van Benedictus en Anne Marie T' Kint. Hij trouwde in 1880 met Maria Catharina De Voghel, dochter van Philippus en Augusta Joanna Schoon. Zij hadden elf kinderen te Hekelgem geboren. De brouwerij bleef actief tot 1930 en werd in 1940 opgeheven. Nadien werd het een bierhandel voor de brouwerij Wielemans. Hij was ook molenaar. Zijn zoon Jan, schepen van 1944 tot 1946, zette die activiteiten voort.

BESLUIT.

In deze bijdrage staan de namen van 48 brouwers of gezinnen van brouwers in 26 brouwerijen. Wellicht is de lijst niet volledig en kan die nog worden aangevuld. De oudste brouwerij is die van de abdij. Het is mogelijk dat ze voor de grotere boeren uit de omtrek een stimulans was om ook met een huisbrouwerij te beginnen. Als drank hadden de mensen niet veel keuze. Koffie en thee waren nog niet gekend en het mocht voor velen ook eens afwisselen met water. Bij het overlopen van deze korte geschiedenis van de Hekelgemse brouwerijen valt het op dat er een aantal brouwerijen zijn die generaties lang bleven bestaan: die van de abdij, De Kaaszak, De Drij Koningen, De Valck, Den Calcoensch Haen, Het Hoeksken (de Brouwerij Verleysen) en de brouwerij Louis. Andere brouwerijen verdwenen na een of twee generaties, maar mogelijk kunnen nieuwe gegevens daar verandering in brengen. De 20ste eeuw bracht grote veranderingen teweeg en de twee wereldoorlogen met een gebrekkige bevoorrading tot gevolg en de toenemende industrialisatie van de brouwerijen en de wetenschappelijke inbreng betekenden het einde van de plaatselijke brouwerijen.

Deze tekst van de brouwerijen van Hekelgem is bovendien ingekort.

De complete tekst (voornamelijk met alle namen en geboortedata van de vele kinderen die de mensen in die tijd hadden vind je als Word document terug op onze site www.toerismeaffligem.be.

BRONNEN.

Met dank aan Edmond Schoon, Luc Van de Putte en Raymond Van Geite voor hun informatie over de brouwerijen. J. Lindemans, 'Brouwerijen in het Land van Asse', Eigen Schoon en De Brabander, jg 55, 24-28. E. Schoon & B. Vermoesen, 'Rechtszaken te Hekelgem in de 17de en 18de eeuw', Het Bournois Cruys; Zacharias De Wever, een man van alle makten thuis; Het Verhaal van De Valck; De familie Clauwaert te Hekelgem; De familie Vonck; Het Hof ter saele; De volkstelling te Hekelgem in 1755, <https://indeschaduwvanaffligem.video.blog/> E. Schoon, Kadaster van Hekelgem van 1830-1860 (Onuitgegeven 2005). E. Schoon, Kohier van het hoofd- en beestengeld, R.A. Vorst, Staten van Brabant, kartons, toegang: T25, nr. 395/3. E. Schoon, De patentbelasting te Hekelgem in 1799, Rijksarchief, Centrale administratie van het Dijle departement, N° 933. De patentbelasting was een personele belasting die in Frankrijk ingevoerd werd vanaf 17 maart 1791. Men beschouwde het patent als een vergunning om een bepaald beroep te mogen uitoefenen. Na verloop van tijd kreeg het meer het karakter van een belasting die op het beroepsinkomen werd geheven. Sommige beroeps categorieën zoals landbouwers, ambtenaren en lonarbeiders werden van het betalen van het patentrecht vrijgesteld. Met de wet van 6 fructidor an 4 [23 augustus 1796], werd deze belasting ook bij ons ingevoerd. P.C. Popp, Atlas Cadastral, Brussel 1860). RA Leuven, schepenbank van Asse, toegang 95 en 94. B. Vermoesen, Biernummer, Info-Belledaal, jg 18 [2003] 6-16.

Popp-kaart met een deel van Terafene uit 1858

Het was me ook al opgevallen: Terafene was weliswaar in de negentiende eeuw een echt hopdorp, én waren er ook heel veel cafés, echter op vlak van bierbrouwen bleef het beperkt tot slechts één brouwerij, namelijk die op den Dries, die wel steeds in handen is geweest van prominente families. Op de Popp-kaart uit 1858 (hiernaast) van de omgeving van het Driesplein zie je de brouwerij die op dat ogenblik in handen was van de toenmalige burgemeester Ferdinand Vanden Plas...

Op de legger van deze Popp-kaart (1858) van gans Terafene worden er trouwens op dat moment geen andere brouwers vermeld. Bovengenoemde brouwerij op den Dries werd reeds veel eerder als herberg/brouwerij vernoemd in 1779. Er vonden zelfs politieke vergaderingen plaats van de Terafense schepenen omstreeks 1792 in deze herberg "In de Brouwereye" van Adriaen Van Nyghen, zelf één van de Terafense notabelen. Deze herberg annex brouwerij zal nadien door diens zoon Petrus Van Nyghen worden verdergezet. Het gaat om dezelfde brouwerij die tientallen jaren later in handen zal komen van Ferdinand Van de Plas, de latere burgemeester (1836-1860: Dries-partij), nadat hij in Terafene was komen huwen met de Maria Anna Francisca Temmerman, die de weduwe was van voornoemde brouwer Petrus Van Nyghen. Ook Nicolaas Vanden Plas, de zoon van Ferdinand, zal de brouwerij verder zetten en eveneens gedurende lange tijd burgemeester van Terafene worden. In 1899 erfde Engelbert Rollier, schoonzoon van Van Den Plas de brouwerij en de hoevegebouwen. Hij verkocht de ganse eigendom aan het echtpaar Judocus Mertens-Couck in 1906. Toen was de brouwerij echter niet meer in werking.

REGISTER DER PATENTSCHULDIGEN TERALFENE - 1825

In de bevolkingsregisters van de 19de eeuw vinden we telkens een momentopname van de bevolking per gezin met een opgave van de uitgeoefende beroepen. De textielnijverheid was na de landbouw en de veehouderij de belangrijkste bron van inkomsten. Wie in die sectoren zijn kost niet verdiende, werd opgenomen in patentregisters. Met een patent kreeg men, onder bepaalde voorwaarden, de bevoegdheid om een bedrijf uit te oefenen. Oefende iemand twee niet verwante beroepen uit, of waarvan het samengaan geen normale zaak was, dan moest die tweemaal het patentrecht betalen. In de patentregisters kunnen de gemeentenaren dus dubbel voorkomen. Niet iedereen was evenwel belastingplichtig. Geestelijken, ambtenaren, renteniers, mensen die in de agrarische sector werkzaam waren en jongens en meisjes beneden de leeftijd van twintig jaar, die voor fabrieken of trafieken werkten hoefden geen belasting te betalen. Ook het huispersoneel was vrijgesteld, terwijl het met de inschrijving van wevers en spinsters wat vreemd gesteld was, omdat het weven en spinnen deel konden uitmaken van het dagelijkse werk op de boerderij. En dat was vrijgesteld van belasting.

In deze lijst komt enkel één brouwer/herbergier voor Van Neijghem Peeter, Driessche.

In de lijst van 1838 vinden we één brouwer Van Den Plas Ferdinand, Grooten Dries.

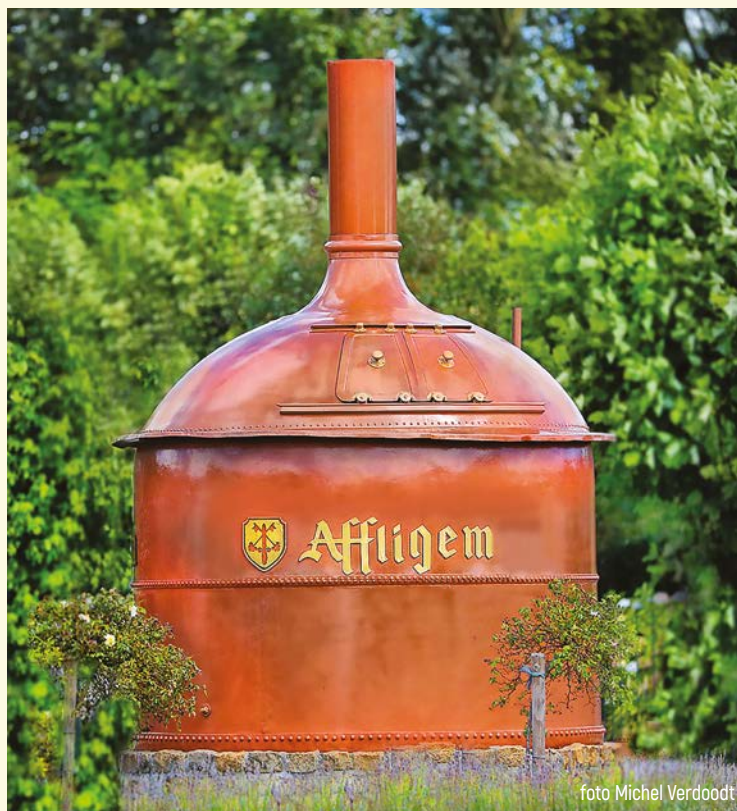

Hopbel op Driesplein met zicht op vroegere brouwerij

1 0 7 4

Affligem®

AFFLIGEM

De publicatie van deze brochure was mogelijk dank zij de steun van de Brouwerij Affligem.

